

Silja Karhumaa

SYRJÄYTYMISVAARASSA OLEVIEN
NUORTEN KOKEMUKSET RÜCKENWIND-
PROJEKTISTA

Opinnäytetyö

Kansalaistoiminta ja nuorisotyö

Marraskuu 2013

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences		Opinnäytetyön päivämäärä 20.11.2013
Tekijä(t) Silja Karhumaa		Koulutusohjelma ja suuntautuminen Kansalaistoiminta ja nuorisotyö
Nimeke Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kokemukset Rückenwind-projektista		
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda esille syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kokemuksia nuorisokeskus Villa Elban kansainvälisestä Rückenwind-projektista. Rückenwind-projekti on 18-29-vuotiaille sosiaalista vahvistamista kaipaaville nuorille kohdennettu kuukauden mittainen vaihto-ohjelma, jonka tavoitteena on rohkaista nuoria kansainvälisyyteen sekä vähentää nuorisotyöttömyyttä. Projektissa nuoret pääsevät tekemään vapaaehtoistyötä yhdessä eri kulttuureista ja maista tulleiden nuorten kanssa. Rückenwind-projekti kuuluu osaksi Euroopan unionin nuorisotoimintaohjelmaa Youth in Actionia.</p> <p>Opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa pyrin selvittämään millaisia nuorten kokemukset Rückenwind-projektista ovat olleet ja millaisia vaikutuksia projektilla on ollut nuorten elämään. Tämän lisäksi tutkimuksessa selvitetään myös mitkä tekijät saivat nuoret osallistumaan projektiin. Aineisto koostuu neljän nuoren teemahaastatteluista. Nuoret ovat olleet mukana projektissa vuosina 2008-2011.</p> <p>Tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että keskeisin syy Rückenwind-projektiin hakeutumiselle oli nuorten tyytymättömyys omaan elämäntilanteeseen sekä halu muuttaa sitä. Projektiin osallistumalla nuoret toivoivat saavansa edes pientä muutosta elämäänsä. Tutkimuksessa erityisesti nuorten kokemukset vapaaehtoistyönteosta ja sosiaalisista suhteista nousivat keskeisiksi teemoiksi. Työnteon nuoret kokivat hyvin mielekkääksi mm. käytännönläheisyyden sekä työn hyvän tarkoituksen vuoksi. Muiden nuorten merkitys nähtiin huomattavana: nuoret saivat toisiltaan tukea, mutta oppivat myös toisiltaan suvaitsevaisuutta ja avoimuutta. Projektissa solmittiin ystävyyssuhteita, jotka ovat kantaneet tähänkin päivään asti. Myös projektin ohjaajat koettiin projektiin sopiviksi. Projektin vaikutuksista nuoret toivat vahvimmin esille itsetunnon kohentumisen sekä kansainvälisen kiinnostuksen lisääntymisen.</p>		
Asiasanat (avainsanat) Syrjäytyminen, sosiaalinen vahvistaminen, syrjäytymisen ehkäisy, nuoret, kansainvälisyys		
Sivumäärä 59s. + 2	Kieli Suomi	URN
Huomautus (huomautukset liitteistä)		
Ohjaavan opettajan nimi Katja Komonen		Opinnäytetyön toimeksiantaja Nuorisokeskus Villa Elba

DESCRIPTION

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Date of the bachelor's thesis 20 November 2013
Author(s) Silja Karhumaa	Degree programme and option Civic Activities and Youth Work	
Name of the bachelor's thesis The Experiences of the young people at risk of exclusion of the Rückenwind project		
Abstract The purpose of this bachelor's thesis is to present the experiences of youngsters at risk of exclusion of Youth Centre Villa Elba's international Rückenwind project. Rückenwind project is a one-month long exchange program targeted for youngsters between ages 18 and 29 who are in need of social empowerment. The project aims to encourage young people to participate in international projects, as well as to reduce youth unemployment. In Rückenwind project young people will do volunteer work with other youngsters from different countries and cultures. Rückenwind project is part of the European Union's Youth in Action programme. This bachelor's thesis is a qualitative study in which I try to find out what kind of experiences the youngsters have had of the project and what kind of impacts the project has had on the lives of young people. In addition, the research tries to find out what made these youngsters to attend this project. The material of this survey consists of interviews with four youngsters. These youngsters have been involved in the project during the years 2008-2011. The survey shows that the main reason for attending Rückenwind project was the youngsters' dissatisfaction with their life situation, and the desire to change it. By participating in the project the youngsters hoped to make even a small change in their lives. The experiences of volunteer work and social relations emerged as the central themes of the experiences of young people of the project at hand. The youngsters thought that the volunteer work was very meaningful and pragmatic and for that reason working motivated the youngsters. Youngsters from different countries and cultures were seen in a significant role: they got support and also learned from each other about tolerance and openness. Friendships were made during the project and those friendships have lasted to this day. The youngsters also considered the project leaders suitable for the project. The youngsters also thought that the project had had an impact on their lives: The project had improved the youngsters' self-esteem and increased their international interest.		
Subject headings, (keywords) Exclusion, Social empowerment, Prevention of Exclusion, Youth, Internationalization		
Pages 59 p. + 2	Language Finnish	URN
Remarks, notes on appendices		
Tutor Katja Komonen	Bachelor's thesis assigned by Youth Centre Villa Elba	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	SYRJÄYTYMINEN ILMIÖNÄ.....	4
2.1	Syrjäytyminen käsitteenä ja prosessina	4
2.2	Syrjäytyminen numeroina.....	8
2.3	Syrjäytymisen syyt.....	10
2.3.1	Yksilö vastuussa syrjäytymisestään.....	11
2.3.2	Yhteisötason suhteet syrjäyttäjänä.....	12
2.3.3	Yhteiskunta syrjäyttäjänä.....	14
2.3.4	Nuorten näkemyksiä syrjäytymisen syistä.....	16
2.4	Projektit nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä.....	17
3	SOSIAALINEN NUORISOTYÖ VILLA ELBASSA.....	19
3.1	Sosiaalinen vahvistaminen.....	19
3.2	Myötätuuli-valmennus	20
3.3	Rückenwind-projekti	22
3.3.1	Rückenwind - missä, miten ja kenelle?.....	22
3.3.2	Rückenwind-projektin vaiheet	24
4	TUTKIMUSPROSESSIN TOTEUTUS	25
4.1	Tutkimusongelmat	26
4.2	Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä	26
4.3	Aineistonkeruuprosessi ja aineisto	29
4.4	Aineiston analyysi	30
5	TUTKIMUSTULOKSET	33
5.1	Aineiston kuvaus	33
5.1.1	Koulutustausta.....	34
5.1.2	Sosiaaliset suhteet	35
5.1.3	Yleinen hyvinvointi	37
5.2	Rückenwind-projektiin hakeutuminen.....	39
5.3	Kokemukset Rückenwind-projektista.....	42
5.3.1	Työnteko	42
5.3.2	Sosiaaliset suhteet	44
5.4	Projektin vaikutukset nuoriin.....	48

5.4.1	Kansainvälisyyden lisääminen.....	48
5.4.2	Projektin vaikutus itsetuntoon ja nuoren omaan kehittymiseen	51
6	POHDINTA	54
	LÄHTEET	60
	LIITTEET	
	1 Katkelma analyysirungosta	
	2 Monisivuinen liite	

1 JOHDANTO

Viime aikoina keskustelu syrjäytymisestä ja sen ehkäisystä on kiihtynyt entisestään. Huomio on kiinnittynyt erityisesti nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn, sillä ikääntyvien ikäluokkien siirtyessä eläkkeelle nuorten tulisi täyttää työmarkkinat. Ongelma piilee kuitenkin siinä, että nuorisoikäluokat ovat jo valmiiksi hyvin pienet, ja tästä pienestä ikäluokasta syrjäytyy entisestään nuoria, mikä lisää työvoimapulaa maassamme (Myrskylä 2011, 23). Lisäksi syrjäytyneistä nuorista aiheutuu mittavia kuluja yhteiskunnalle. On arvioitu, että jo yhden syrjäytyneen nuoren henkilön aiheuttamat kustannukset yhteiskunnalle hänen elinikänsä aikana voivat olla jopa 1,2 miljoonaa euroa. Sisäministeriö onkin nostanut syrjäytymisen ”maamme kaikkein keskeisimmäksi sisäiseksi uhaksi”. (Sisäasiainministeriö 2011.)

Yhteiskunnassamme syrjäytyminen näkyikin entistä selvemmin. Vaikka valtaosa nuorista voi paremmin kuin ennen, jopa erityisen hyvin, osa nuorista voi erittäin pahoin. Näillä nuorilla on entistä enemmän ongelmia ja vahingollista käyttäytymistä. Nuorten ongelmat ja pahoinvointi näkyvät erityisesti erityispalveluiden ruuhkautumisena ja nuorten omina elämäntapa- ja terveysongelmina. Nuorten ongelmilla on useasti myös tapana kasaantua, jolloin ongelmat alkavat haitata muuta elämää ja esimerkiksi opinnoissa jälkeen jääminen ja sitä kautta koulutuksesta putoaminen tai koulutuksen keskeyttäminen sysää nuorta kauemmaksi yhteiskunnasta. (Autio & Eräranta 2008, 8.)

Syrjäytymiskeskusteluissa huomiota on nuorten keskuudessa kiinnitetty juuri koulutukselliseen syrjäytymiseen ja siitä seuraavaan työmarkkinavoiman ulkopuolelle jäämiseen. Lämsän (2009) mukaan koulutuksellinen syrjäytyminen onkin nuorten kohdalla keskeisin muoto syrjäytyä. Erityisesti pelkän perusasteen koulutuksen varassa olevan nuoren riski kuulua syrjäytymisvaarassa olevien nuorten ryhmään on melkein kolminkertainen verrattuna nuoriin, jotka ovat suorittaneet ammatillisen keskiasteen (Myrskylä 2011, 12). Työmarkkinoiden korkeiden osaamisvaatimusten vuoksi nuorten, joilla on vain peruskoulutuskinto, on lähes mahdotonta saada vakaita työsuhteita (Nuorten yhteiskuntatakuu 2013, 7). Nämä nuoret kohtaavat useammin terveyteen ja toimeentuloon liittyviä ongelmia ja kärsivät myös muita nuoria enemmän psykososiaalisista ja terveydellisistä ongelmista (Myllyniemi 2012, 47).

Erityisesti jatkokoulutukseen tai työelämään hakeutuminen nähdään sosiaalisen pääoman ja hyvinvoinnin kannalta nuorille erittäin merkittävänä. Koulutuksen ja työelämän kautta nuori tutustuu uusiin ihmisiin ja yhteisöihin helpommin kuin satunnaisen ihmisten tapaamisen kautta. Etenkin peruskoulun jälkeen, kun lapsuuden kaveruus-suhteet useasti muuttuvat tai niihin otetaan pesäeroa, erityisen tärkeäksi tavoitteeksi hyvinvoinnin kannalta nousee uusiin ihmisiin tutustuminen ja kontaktien luonti sosiaalisten verkostojen kautta. (Harinen 2008, 86–87.) Myös koulutustason kohentuminen luonnollisesti vähentää nuorten riskiä syrjäytyä ja joutua työttömäksi huomattavasti ja lisää näin myös hyvinvointia (Myrskylä 2011, 13). Tämän vuoksi on erityisen tärkeää, että nuorten koulutuksellista syrjäytymistä ja työelämästä putoamista pyritään ehkäisemään mahdollisimman varhain. Syrjäytymisen ehkäisyssä merkittävään rooliin ovat nousseet erilaiset nuorisoprojektit, joiden keskeisimpinä tavoitteita ovat mm. nuorten kiinnittäminen työ- ja koulutusmarkkinoille yksilön kokonaisvaltaisen kohtaamisen avulla (Paju & Vehviläinen 2001, 13).

Opinnäytetyössäni keskityn Nuorisokeskus Villa Elban sosiaalisen nuorisotyön Rückenwind-projektiin, joka on jatkumoa Villa Elban Myötätuuli-valmennukselle. Rückenwind-projektilla pyritään antamaan onnistumisen kokemuksia sosiaalista vahvistamista kaipaaville nuorille kuukauden pituisessa vaihtoprojektissa Euroopassa. Projektin tavoitteena on sosiaalisen vahvistamisen avulla ehkäistä erityisesti nuorten koulutuksellista syrjäytymistä sekä nuorisotyöttömyyttä. Nuorisokeskus Villa Elba on yksi Suomen yhdeksästä nuorisokeskuksesta. Se sijaitsee Länsi-Suomessa, Kokkolassa. Sosiaalisen nuorisotyön hanke on Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama.

Kiinnostus opinnäytetyön toteuttamiseen lähti, kun suoritin yhteisöpedagogin koulutukseeni kuuluvan moniammatillisen harjoittelun kesällä 2012 nuorisokeskus Villa Elbassa, sosiaalisen nuorisotyön yksikössä. Harjoitteluni aikana syvennyin kuukauden mittaiseen Myötätuuli-valmennukseen, jonka tavoitteena on tukea nuorten sosiaalista vahvistamista sekä ehkäistä nuorten koulutuksellista syrjäytymistä sekä nuorisotyöttömyyttä. Myötätuulivalmennuksessa eräänä ”porkkanana” nuorten motivoimiseen tarjottiin nuorille mahdollisuutta lähteä ulkomaille vaihtoon kuukaudeksi tekemään vapaaehtoistyötä Eurooppaan Rückenwind-projektiin. Tämän kyseisen projektin koin erittäin mielenkiintoiseksi ja ainutlaatuiseksi, sillä en ole aikaisemmin kohdannut nuorten syrjäytymistä ehkäisevää projektia, jossa nuorilla olisi tilaisuus kokeilla siipi-

ään ulkomailla. Aiheen valintaan vaikutti myös merkittävästi oma kokemukseni vaihtojaksosta ulkomailla. Lisäksi erilaiset syrjäytymistä ehkäisevät projektit kuuluvat keskeisesti yhteisöpedagogin työkenttään.

Vaikka Rückenwind-projekti on pyörinyt jo vuodesta 2005 lähtien, projektissa olleiden suomalaisten nuorten kokemuksia ei ole kuitenkaan aikaisemmin tutkittu. Jo harjoitteluni aikana aloinkin pohtia, miten nämä syrjäytymisvaarassa oleviksi luokitellut nuoret ylipäättään kokivat Rückenwind-projektin. Pohdintani myötä muotoilin kolme tutkimusongelmaa, joihin pyrin löytämään vastauksen nuorilta. Tutkimukseni tutkimusongelmat ovat:

1. Mitkä tekijät saivat nuoret lähtemään mukaan Rückenwind-projektiin?
2. Millaisia nuorten kokemukset projektista ovat?
3. Millaisia vaikutuksia projektilla on ollut nuorten elämään?

Tutkimukseni on laadullinen ja tutkimusmenetelmäkseni valitsin teemahaastattelun. Aineistoni olen kerännyt keväällä 2013 ja se koostuu neljän nuoren haastatteluista. Nuoret ovat osallistuneet Rückenwind-projektiin vuosina 2008–2011. Tutkimukseni aloitan määrittelemällä yleisellä tasolla mm. mitä syrjäytyminen on ja mistä se voi johtua. Ensimmäisessä luvussa käsittelen myös nuorten syrjäytymisen ehkäisyä korostaen nuorisoprojektien roolia ehkäisevässä työssä. Seuraavassa luvussa esittelen nuorisokeskus Villa Elban toimintaa syrjäytymisen ehkäisyn näkökulmasta. Tässä luvussa pääpaino on luonnollisesti Rückenwind-projektin kuvauksessa ja luvussa kerron mm. projektin toiminnasta ja tavoitteista. Seuraavassa luvussa kerron tutkimuksesta ja tutkimuksen kulusta sekä perustelen lukijalle tutkimukseen liittyviä valintojani. Tutkimusprosessin kuvauksen jälkeen siirryn tutkimustulokset lukuun, jossa erittelen vastauksia tutkimusongelmiini. Tutkimukseni päätän kokoamalla tulokseni sekä pohdiskelemalla nuorisoprojektien roolia nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä. Lisäksi pohdin oman tutkimusprosessini kulkua.

2 SYRJÄYTYMINEN ILMIONÄ

Syrjäytyminen on hyvin monitahoinen ja laaja niin käsitteenä kuin ilmiönä. Tässä luvussa avaam syrjäytymisen käsitettä sekä syrjäytymisen prosessimaista luonnetta ja syrjäytymiseen johtavia syitä niin yksilö-, yhteisö-, kuin yhteiskuntatasolla. Esittelen myös tilastoja nuorten syrjäytymisestä. Lopuksi tuon esille nuorisoprojektien roolin nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä.

2.1 Syrjäytyminen käsitteenä ja prosessina

Syrjäytymisen käsite otettiin käyttöön Suomessa 1970-luvulla, mutta varsinaisesti keskustelua syrjäytymisestä alettiin käydä vasta 1980-luvulla joukkotyöttömyyden takia. Alun perin syrjäytymisen skandinaavista alkuperää oleva käsite *utslagning* (uloslyönti) liitettiin työelämän ulkopuolelle jäämiseen. Myöhemmin käsite on kuitenkin monipuolistunut, ja nykyään syrjäytymisellä voidaan kuvata tyypillisiä sosiaalisia ongelmia. Tämä näkyy esimerkiksi syrjäytymistermin monipuolisissa ja vaihtelevissa vieraskielisissä käännöksissä ja synonyymeissä kuten esimerkiksi ”poispudonneet”, ”ulkopuolelle sulkeminen” yms. ja englanninkielisissä ilmaisuissa kuten ”exclusion” ja ”drop-out”. (Kuula 2000, 1-2.) Läheisiä synonyymejä syrjäytymiselle yleisessä keskustelussa ovat myös huono-osaisuus, toiseus, leimautuminen sekä marginaalisuus.

Esimerkiksi marginaalisuus ja marginaalisaatio nähdään syrjäytymistä lievempänä käsitteenä. Syrjäytymisen liittyy vahvasti huono-osaisuuden prosessi, kun taas marginalisaatio puolestaan nähdään valtavirran ulkopuolella olemisena, johon ei kuitenkaan välttämättä liity huono-osaisuutta. Yksilö voi esimerkiksi olla samanaikaisesti marginaalissa eli syrjässä jollakin sosiaalisen elämän alueella, mutta siitä huolimatta olla keskustassa joillakin muilla elämän alueilla. Marginaalisuus joillakin keskeisillä elämänalueilla voi olla myös yksilön tietoinen valinta. Eroa marginaalisuuden ja syrjäytymisen välille luo siis se, että marginalisoituneet ihmiset eivät ole syrjäytyneitä, vaan enemmänkin yksilöitä, jotka kuuluvat ”yhteiskunnallisen normaaliuden ulkopiiri-läisiin”, kun taas syrjäytyneet ihmiset ovat ”normaalisuuden ulkopiirin ulkopuolelle” jo joutuneita. Käsitettä voidaan siis pitää vähemmän leimaavampana kuin syrjäytymisen käsitettä. (Raunio 2006, 56.) Marginaalisuus eli valtavirran ulkopuolelle joutumi-

nen liitetään usein nuoruuteen siirtymisvaiheeseen, sillä lapsuuteen ei ole enää paluuta, mutta nuoret eivät ole vielä valmiita täyttämään aikuisuuden vaatimuksia ja odotuksia. (Järvinen & Jahnukainen 2001, 141–143).

Syrjäytymiseen liittyy erilaisia ulottuvuuksia. Jyrkämän (1986, 40–41) mukaan syrjäytymisen ulottuvuudet voidaan jakaa viiteen eri alueeseen, jotka ovat: koulutuksellinen, työmarkkinallinen, sosiaalinen, vallankäytännöllinen sekä normatiivinen syrjäytyminen. Koulutuksellisessa syrjäytymisessä korostuu koulun ja koulutuskulttuurin rooli syrjäyttäjänä. Koulusta ei saada välttämättä riittävästi tietoja ja taitoja, joiden avulla yksilöllä olisi tarpeeksi resursseja edetä seuraavalle koulutusalueelle. Alati kiihtyvä kilpailu koulutuspaikoista ja yksilön resurssien vähäisyys voi johtaa koulutuksesta putoamiseen tai koulutuksen keskeyttämiseen. Työmarkkinoilta syrjäytyminen taas on pitkälti seurausta juuri koulutuksesta putoamisesta: jos yksilön koulutustaso ei ole riittävä, on todennäköisempää, että yksilö joutuu työttömäksi ja ajautuu työttömyyden kierteeseen. Sosiaalisesta syrjäytymisestä voidaan taas puhua kun yksilö eristyy esimerkiksi perheestään tai lähipiiristään. Vallankäytännöllisessä syrjäytymisessä keskeiseksi nousee vallan ja vaikutusmahdollisuuksien puuttuminen. Usein syrjäytynyt yksilö nähdään myös valtavirrasta poikkeavana, ”työnvieroksujana”, jolloin voidaan puhua normatiivisesta syrjäytymisestä. Normatiivisessa syrjäytymisessä keskiöön nousee myös yksilön identiteetin leimautuminen.

Takala (1992, 38) jakaa syrjäytymisen vaiheisiin, jotka näyttävät mukailevan pitkälti Jyrkämän ajatuksia. Ensimmäinen vaihe syrjäytymisessä on hänen mukaansa vaikeudet koulussa, kotona tai sosiaalisessa toimintaympäristössä. Luonnollisesti vaikeudet joillakin näistä aloista usein vaikuttavat myös siihen kuinka nuori jaksaa koulussa. Mikäli ongelmat kasvavat entisestään on todennäköistä, että nuori alisuoriutuu koulussa tai koulu jopa keskeytyy. Koulussa alisuoriutuminen tai koulun keskeyttämisen vuoksi nuoren voi olla vaikea löytää töitä, eli nuori ajautuu huonoon työmarkkina-asemaan tai työtä ei välttämättä löydy. Tämän vaiheen jälkeen Takalan mukaan ollaan jo ”täydellisen syrjäytymisen” vaiheessa, eli nuori voi alkaa vieroksumaan työtä, kriminalisoitua, alkoholisoitua, elää pelkillä sosiaalitoimenavustuksilla ja pikku hiljaa marginalisoitua yhteiskunnan keskeisiltä toiminta-aloilta. Viimeisimmäksi vaiheeksi Takala mainitsee laitostumisen tai eristämisen muusta yhteiskunnasta.

Tavallisimmin syrjäytyminen ymmärretään ja määritelläänkin kasautuvana huono-osaisuutena, johon yhdistyvät elämänhallinnan ja toimeentulon ongelmat sekä yhteiskunnan ja yksilön välisten siteiden haurastuminen edellä kuvattujen vaiheiden kautta. Syrjäytymiseen voi liittyä terveydellisiä ongelmia, valtavirrasta poikkeavaa käyttäytymistä, päihteiden käyttöä tai rikollisuutta. Syrjäytyminen nähdään usein yksilöllisenä prosessina, mutta syrjäytymisestä voidaan puhua myös kokonaisten yhteisöjen ja alueiden yhteydessä. Syrjäytyminen ei johdu yksittäisistä sattumista vaan on lähinnä kehämäinen prosessi, jossa ongelmat kasaantuessaan aiheuttavat yksilön yhteiskunnasta vieraantumista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2003, 17.)

Koska syrjäytyminen on seurausta huono-osaisuuden ja ongelmien kasaantumisesta, tulee yksilön elämässä vallita samanaikaisesti vähintään kaksi tai useampia hyvinvointiongelmia, ennen kuin syrjäytymisestä voidaan puhua. Lämsän (2009, 2) mukaan syrjäytymisen kriteereiksi luokitellaan muun muassa yksilön elämässä tapahtunut negatiivinen muutos tai tämän muutoksen jälkeinen tila, yhteiskunnan ”keskeisistä toiminta-aloista” pois putoaminen, poikkeaminen normaaliin ikäkehitykseen tai elämäntapahtumien kuuluvasta käyttäytymisestä, kasaantuvat ongelmat ja näiden hallitsemisen mahdottomuus sekä elämänhallinnan kadottaminen tai puuttuminen sekä vieraantumisen tunne. Jo yhden ehdon täyttymättä jättäminen asettaa Lämsän mukaan kyseenalaiseksi voidaanko puhua syrjäytymisestä suhteellisen pysyvänä moniongelmaisena tilana. Esimerkiksi nuori opiskelija, jolla ei ole tarpeeksi rahaa tai nuori, joka on tietoisesti valinnut valtavirrasta poikkeavan ”tien”, ei täytä niinkään syrjäytymisen kriteerejä (ks. *marginaalisuus*). Tilanteissa, joissa nuori sen sijaan kohtaa laaja-alaisia ongelmia, ja ongelmat tuntuvat kasaantuvan ja vaikeuttavan tämän elämää, voidaan viitata jo syrjäytymisvaaraan. (Lämsä 2009, 40.) Esimerkiksi taloudellisten ongelmien ja pitkään jatkuneen työttömyyden myötä voidaan jo puhua syrjäytymisen määreen toteutumisesta. Syrjäytymisen katsotaan myös olevan sitä syvempää, mitä enemmän hyvinvointiongelmia yksilöllä on (Raunio 2006, 29).

Monitahoisuutensa ja rakenteellisen vaihtelevuutensa takia syrjäytymisen käsitteen määrittely sekä syrjäytymisen mittaaminen on haastavaa (Ohtonen 2009, 2). Syrjäytymisen käsitteen monitahoiseksi tekee myös se, että määriteltäessä syrjäytymistä, syyt ja seuraukset menevät helposti sekaisin. Voidaanko esimerkiksi pitkäaikaistyötön

määritellä syrjäytyneeksi vai onko työttömyys syrjäytymisen syy? (Myllyniemi 2006, 35.)

Syrjäytyminen on suhdekäsite. Tämä tarkoittaa, että syrjäytymisessä ei ole ainoastaan kyse yksilön huono-osaisuudesta vaan myös normaaliuden rajoista. Syrjäytymisessä on siis aina kyse yhteiskunnan keskeisten toiminta-alojen, sosiaalisesti ja kulttuurisesti hyväksytyin elämän sekä normaaliuden rajojen ulkopuolelle jäämisestä tai joutumisesta (Simpura ym. 2008, 51; Vähätalo 1994). Syrjäytymisen käsitteeseen kietoutuu vahvasti näin ollen normatiivisesta mallista poikkeamisen määritelmä. Tämä tarkoittaa sitä, että yksilö toiminnallaan poikkeaa yhteiskunnan asettamista normeista, joiden noudattamista pidetään hyväksyttävänä ja normaalina. (Raunio 2006, 13.) Normatiivisesta mallista poikkeamiseen liittyy kuitenkin ristiriita: normaaliudelle ei ole yhtä ainoaa oikeaa määritelmää, vaan kukin määrittelee itse, mikä on normaalia ja mikä ei, yhteiskunnan malleista huolimatta. Kritiikkiä kohdistuu syrjäytymiskeskusteluissa myös siihen, että yksilöt ja yhteisöt määrittellään yleensä sen mukaan, mikä yhteiskunnan silmissä on normaalia ja mikä ei, riippumatta siitä kuinka yksilö itse normaaliuden näkee.

Vaikka yhteiskunta määritteli tietyt yksilöt ja yhteisöt yhteiskunnasta ulosajautuneiksi, ei yksilö itse koe välttämättä olevansa syrjäytynyt tai epänormaali poiketessaan yhteiskunnan asettamista normeista. Granfeltin (2004, 141) tutkimushavaintojen mukaan, syrjäytyminen voi olla hyvin myös tiedostetusti valittu polku (*ks. marginaalisuus*), jossa yhteiskunnan asettamia normeja vältetään ja halveksutaan viimeiseen asti. Tilanteissa, joissa yksilö ei määrittele itseään syrjäytyneeksi tai on tiedostaen valinnut poiketa yhteiskunnan asettamista normeista, integraatiopyrkimykset koetaan usein pakkona sopeutua yhteiskunnan asettamaan yksipuoliseen, yksilölle huonosti sopivaan muottiin (Raunio 2006, 15). Esimerkiksi koulutuksesta tai työelämästä poisjääminen voi myös olla nuoren oma valinta: kaikilla nuorilla ei ole motivaatiota tai tarpeeksi tietoa hakeutuakseen koulutukseen tai tietyt työalat eivät houkuttele esimerkiksi huonon palkkauksen takia (Myrskylä 2011).

Ristiriitaisuutensa vuoksi syrjäytymisen käsitteeseen liittyy julkisissa keskusteluissa negatiivinen sävy ja tämän vuoksi käsitteen käyttäminen koetaankin usein leimaavana. Esimerkiksi nuori, joka ei koe itseään syrjäytyneeksi voi kokea todella loukkaavaksi

tilanteet, joissa häneen viitataan termillä syrjäytynyt. Järvisen ja Jahnukaisen (2001, 132) mukaan tämän vuoksi juuri erilaiset nimenomaan syrjäytymisen ehkäisemiseen pyrkivät projektit ovat ongelmallisia, sillä ne voivat hyvää tarkoittavasta toiminnastaan huolimatta toimia leimaavana, itseään toteuttavana ennusteena. Leimaavuutensa vuoksi, syrjäytymisen tilalla voitaisiin puhua enemmänkin elämänhallinnan puutteesta ja yhteiskunnallisesta osattomuudesta. Samalla tavoin syrjäytymisen ehkäisy voidaan määritellä elämänhallinnan ja osallisuuden lisäämiseksi, mikä on sävyltään positiivisempi ja pehmeämpi ilmaisu. (Ylänen, 1997, 7.)

Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan suurimmassa vaarassa syrjäytyä ovat erityisesti pitkäaikaistyöttömät, syrjäytymisvaarassa olevat nuoret, asunnottomat, pitkäaikaissairaat tai vajaakuntoiset yksilöt, päihdeongelmaiset, toimeentulovaikeuksissa olevat, rikokseen syyllistyneet ja maahanmuuttajat (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006, 87).

2.2 Syrjäytyminen numeroina

Yleisistä keskusteluista saa helposti sen käsityksen, että syrjäytyneiden nuorten määrä olisi nousussa, mutta oikeastaan syrjäytyneiden nuorten määrä on laskenut vuosien 1987–2010 välillä. Esimerkiksi lamavuoteen 1992 verrattuna syrjäytyneiden nuorten määrä vuonna 2006 on puolittunut. Vuoteen 2010 syrjäytyneiden nuorten määrä on tippunut vuoden 1992 huimasta 88 984 lukuun 59 784. Vaikka syrjäytyneiden nuorten määrä onkin laskenut viimeisten vuosien aikana, on syrjäytyneitä nuoria edelleen huolestuttavan paljon suhteutettuna nuorten ikäluokan suuruuteen. (Myrskylä 2012, 5.)

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2010 syrjäytyneitä 15–29-vuotiaita nuoria oli yhteensä noin 51 300, eli noin 5% kaikista tähän ikäluokkaan kuuluvista nuorista. Syrjäytyneistä nuorista työttömiä työnhakijoita oli noin 18 800 ja muita työvoiman ulkopuolisia 32 500. Tässä tapauksessa syrjäytyneiksi luokitellaan sellaiset työvoiman ja koulutuksen ulkopuolelle jäävät nuoret, jotka eivät ole peruskoulun suorittamisen jälkeen hakeneet muuta koulutusta tai ylipäätään päässet kouluun. (Myrskylä 2012, 1.)

Syrjäytyminen on tilastojen valossa myös yleisempää miehillä kuin naisilla. Vuonna 2010 15–29-vuotiaista syrjäytyneistä nuorista (51 341) miehiä oli 64 % ja naisia 36 %. Syrjäytyminen nähdään etenkin nuorten miesten ongelmana. Erityisesti vieraskieliset

nuoret miehet, joilla ei ole peruskoulun jälkeistä koulutusta syrjäytyvät ”helpommin” (33 %) kuin kantaväestö. (Myrskylä 2012, 1-3.)

Etenkin maahanmuuttajataustaisilla nuorilla syrjäytyminen on melko yleistä. Näistä nuorista melkein neljännes ja vieraskielisistä nuorista jopa joka kolmas on syrjäytynyt. Suomen työ- ja koulutusmarkkinoille pääseminen on maahanmuuttajataustaisille nuorille selvästi vaikeampaa kuin suomalaisille nuorille eikä näillä nuorilla ole usein omaa perhettä tukenaan. Kriittisemmässä vaarassa syrjäytyä maahanmuuttajataustaisista nuorista ovat yleensä maahanmuuttajat, joilla ei ole asuntoa, sekä perheelliset naiset. Perheelliset naiset eivät aina voi tai edes halua työskennellä, sillä kulttuuriin voi kuulua, että nainen on kotona lasten kanssa ja mies käy töissä. Lisäksi kulttuurierot voivat vaikeuttaa työn tai koulutuksen saantia. (Myrskylä 2012, 4-5.)

Myös Järvisen ja Jahnukaisen (2001, 144) mukaan suurimmassa vaarassa syrjäytyä ovat juuri ne nuoret, jotka jättäytyvät tai putoavat oppivelvollisuuden suorittamisen jälkeen koulutuksen ulkopuolelle ja näin myös karsiutuvat työelämästä. Mitä kauemmin nuori on yhteiskunnan tavoittamattomissa (työtön, ei koulutusta), sitä todennäköisemmäksi käy, etteivät nämä nuoret tule suorittamaan perusastetta korkeampaa tutkintoa. Näistä nuorista 80 % ei tule koskaan suorittamaan korkeampaa tutkintoa. Myös peruskoulun jälkeisten väli vuosien katsotaan vaikuttavan kriittisesti myöhempien tutkintojen suorittamiseen, sillä nuorista, jotka peruskoulun jälkeen jäävät ”mietiskelemään”, enää 40 % suorittaa korkeamman tutkinnon elinkaarensa aikana. (Myrskylä 2012, 1.)

Tilastokeskuksen (2011) mukaan vuonna 2010 peruskoulun päättäneistä 64 000 oppilaasta, noin 8,9 % ei jatkanut korkeampaan tutkintoon. Suurin osa nuorista kuitenkin haki jatkokoulutukseen ja hakematta jätti noin vajaat kaksi prosenttia nuorista. Kaiken kaikkiaan peruskoulun päättäneistä yli 9 % jäi vaille tutkintoon johtavaa jatko-opiskelupaikkaa ja tuoreista ylioppilaista jopa 60 % jäi vaille jatko-opiskelupaikkaa. Vuoteen 2009 verrattuna kasvua tutkintoon johtavien jatko-opintojen ulkopuolelle jääneiden osuudella on noin puoli prosenttiyksikköä.

Tutkintoon johtavan koulutuksen opiskelijoista taas noin 5,5 % keskeytti opintonsa eikä hakeutunut mihinkään muuhun tutkintoon johtavaan koulutukseen lukuvuosien

2009–2010 aikana. Lukiokoulutuksessa keskeyttäneiden määrä oli noin 4,0 %, nuorten ammatillisessa koulutuksessa 9,1 %, ammattikorkeakoulututkinnossa 8,6 % sekä yliopistokoulutuksessa 5,9 prosenttiyksikköä. Erityisesti ammatillisessa koulutuksessa keskeyttäneiden määrä on kasvanut viime vuosista, kun taas lukiokoulutuksessa ja ammattikorkeakoulutuksessa keskeyttämisluvut pysyivät lähes samoina. Yliopistokoulutuksessa taas keskeyttämisiä tapahtui vähemmän kuin edellisinä lukuvuosina. Keskeyttämisprosenttia tarkasteltaessa tulee kuitenkin huomioida nuorten koulutussektoreiden vaihtuminen, esimerkiksi lukiokoulutuksesta ammatilliseen koulutukseen siirtyneet nuoret, jolloin keskeyttämisprosentti pienenee hieman. Tilastokeskuksen mukaan miehet keskeyttävät hieman naisia useammin, vaikkei ero järin suuri olekaan. (Tilastokeskus 2011). Myös iällä näyttäisi olevan merkitystä siinä kuinka yleistä opintojen keskeyttäminen on. Myrskylän (2011, 13) mukaan opintojen keskeyttäminen oli yleisintä alle 20-vuotiailla nuorilla.

Tilastoissa näkyvien nuorten lisäksi syrjäytymistilastojen ulkopuolelle jää noin 32500 nuorta, jotka eivät näy millään tavoin tilastoissa sillä he eivät ole rekisteröityneet työttömiksi työnhakijoiksi. Kukaan ei tarkalleen tiedä, keitä nämä nuoret ovat, ja mitä he tekevät, mikä vaikeuttaa entisestään syrjäytymislukujen luotettavaan tilastointiin. Tämän vuoksi on vaikeaa sanoa tarkalleen, kuinka paljon todellisia syrjäytyneitä nuoria on. (Myrskylä 2012.)

2.3 Syrjäytymisen syyt

Syrjäytyminen on muutosprosessi, joka voi olla seurausta niin yksilöstä itsestään, yksilöä ympäröivästä yhteisöstä, kuin yhteiskunnasta tai kulttuurista, jossa yksilö elää, tai näiden keskinäisistä suhteista. (Lämsä 2009, 37–39.) Tässä luvussa käsittelemme syrjäytymisen syitä neljästä eri näkökulmasta eritellen: Ensimmäisestä näkökulmasta tarkasteltuna yksilö on kokonaan yksin vastuussa syrjäytymisestään. Toisesta näkökulmasta tarkasteltuna syrjäytymisen syitä voidaan hakea yhteisötasolta ja kolmannessa näkökulmassa korostuu yhteiskunnan rooli syrjäyttäjänä. Lopuksi käsittelemme syrjäytymistä lyhyesti vielä nuorten näkökulmasta tuoden esille nuorten ajatuksia siitä, mitkä tekijät heidän mielestään aiheuttavat syrjäytymistä.

2.3.1 Yksilö vastuussa syrjäytymisestään

Yksilön poikkeavuus tai heikko sopeutumiskyky esimerkiksi työelämään tai koulutukseen tai ylipäättään elämänmuutoksiin voi olla syy syrjäytymiseen ja tai sen uhkaan. Usein syrjäytymiseen liittyvät vahvasti myös yksilön tuntemukset vieraantumisesta, avuttomuudesta sekä elämänhallinnan kadottamisesta. (Lämsä 2009, 37–39.) Elämänhallinnan heikkouteen vaikuttavia asioita voivat olla arkisten perusvalmiuksien puutteiden lisäksi oman persoonan asiantuntijuuden sekä omien tarpeiden ja tunteiden ilmaisun ongelmat sekä puutteet oman talouden ja tarpeentyydytyksen hallinnassa (Paju & Vehviläinen 2001, 70–71).

Oman persoonan asiantuntijuudella sekä omien tarpeiden ja tunteiden ilmaisulla tarkoitetaan sitä, että nuori kykenee tunnistamaan omia tunteitaan, toiveitaan ja halujaan. Mikäli nuorella ei ole riittävästi itsetuntoa, itseluottamusta sekä tunnetta perusturvallisuudesta elämässään, voidaan puhua elämänhallinnan katoamisesta nuoren elämässä. Oman talouden ja tarpeidentyydytyksen hallinnalla taas tarkoitetaan sitä, että nuori pystyy hallitsemaan omaa talouttaan järkevästi sekä oppisi pitkäjänteisyyttä omien tarpeidensa tyydytyksen suhteen. Puutteet omien tarpeidentyydytysten hallinnassa voivat näkyä esimerkiksi holtittomana rahankäyttönä sekä nuoren ongelmana säädellä omaa päihteidenkäyttöään. Tarpeidentyydytyksen säätelämisen ongelmat voivat johtaa joissakin tapauksissa esimerkiksi taloudenhallintaongelmiin, kun nuori ei osaa suunnitella omaa rahankäyttöään. Nuorten keskuudessa köyhyydestä ei siis juurikaan voi puhua: kyse on vain budjetoinnin vaikeudesta ja siitä johtuvista taloudenhallintaongelmista. Myös motivaatio-, suunnittelu- ja sitoutumiskykyjen nähdään kuuluvan osaksi elämänhallintaa. Puutteet motivaatio-, suunnittelu- ja sitoutumiskyvyissä voivat nuorella näkyä esimerkiksi vaikeuksina motivoida itseään koulussa, oman arkielämän suunnittelussa sekä vaikeuksina sitoutua erilaisiin asioihin, esimerkiksi erilaisiin harrastuksiin. (Paju & Vehviläinen 2001, 70–71; 113–114.)

Myös nuorten varhaista aikuistumista ja lapsuudenkodista lähtemistä voidaan pitää yhtenä osatekijänä nuorten syrjäytymisessä. Lapsuudenkodista varhain lähteminen kasvattaa entisestään syrjäytymisen riskiä, mikäli nuorella ei ole tarpeeksi resursseja ja tukiverkostoa käytettävissä (Lämsä 2009, 37). Näitä nuoria voivat olla esimerkiksi yksin asuvat, koulutuksesta jo pudonneet nuoret, tai niin sanotut vähemmistönuoret

(ks. 2.2. *syrjäytyminen numeroina*). Varhaisessa ikävaiheessa syrjäytymiseen liittyy suuri riski tulevaisuuden kannalta: mitä varhaisemmassa vaiheessa yksilö on syrjäytynyt, sen todennäköisempää on että, yksilö tulee kohtaamaan enemmän ongelmia myös myöhemmissä ikävaiheissa. Tällöin syrjäytymisen seuraukset voivat niin sanotusti siirtyä sukupolvelta toiselle, jolloin syrjäytymisen kierre jatkuu. (Rönkä 1999, 9-10.)

2.3.2 Yhteisötason suhteet syrjäyttäjinä

Syrjäytyminen voi olla myös seurausta yksilön yhteisötason suhteista. Yhteisötason suhteilla tarkoitetaan muun muassa yksilön perhe- ja lähisuhteita. Koska perhe on yksilön hyvinvoinnin kannalta merkityksellinen toiminnallinen alue, määrittää se vahvasti yksilön siteitä yhteiskuntaan. (Raunio 2006, 12.) Huono-osaisuuden tai hyväosaisuuden prosessi on ylisukupolvista, eli kodin sosiaalinen perintö voi siirtyä nuoren omaan elämään. Tämä tarkoittaa, sitä että esimerkiksi perheen arvot, erinäiset asenteet sekä kasvatuskäytännöt siirtyvät usein jälkeläisille. Esimerkiksi vanhempien asenteet koulutuksen tärkeydestä voivat siirtyä nuorille. (Myllyniemi 2012, 47–48.)

Asenteiden ja arvojen ohella merkitykselliseksi nousee myös perheen ja yksilön välillä se, kuinka paljon tukea ja kannustusta yksilö saa kotonaan. Rakentavan ja myönteisen palautteen antaminen ja avoin ilmapiiri ruokkii yksilön sosiaalista luottamusta. Myös perheen taloudellisen toimeentulon ja vanhempien koulutuksen taso korreloi yksilön luottamussuhteiden laatuun, mikä taas on yhteyksissä selkeästi yksilön hyvinvointiin. (Myllyniemi 2012, 46.)

Huono-osaisuuden siirtyminen sukupolvelta toiselle on hyvin yleistä. Vanhempien heikko koulutustaso ja huono taloudellinen tilanne ennustaa yksilön ajautumista kohti heikko-osaisuutta. Eva-analyysin mukaan jopa puolet syrjäytyneiden nuorten vanhemmista ovat itsekin ulkopuolisia ja työttömiä. Kouluttautumattomista ja ulkopuolisista nuorten isistä lähes puolet on käynyt vain peruskoulun ja 40 % suorittanut ammattikoulututkinnon. Syrjäytyneiden nuorten äitien kohdalla ainoastaan 85 % oli joko perusasteen koulutus tai keskitason koulutus. (Myrskylä 2012, 7.) Myös vanhempien päihteidenkäytön on huomattu usein siirtyvän sosiaalisena perimänä jälkeläisille, tai ainakin ennustavan nuorten asenteita päihteidenkäyttöön (Myllyniemi 2012, 48). Yksilön syrjäytyminen voi osittain olla siis seurausta yksilön perheolosuhteista. Jos yksi-

lön sosiaaliset suhteet ovat muutenkin heikot tai puutteelliset (esim. ei ystäviä), voi yksilön olla haastavaa saada tukea ja apua ongelmiinsa. Sosiaalisten suhteiden puutteellisuus voi pahimmillaan sysätä yksilöä kohti eristäytymistä.

Yhteisötasolla tarkasteltuna voidaan syrjäytymisen syitä hakea myös koulutusjärjestelmän roolista. Perheen ohella koulua pidetään yhtenä suurimmista nuorten ja lasten sosiaalistajista. Nuoren kannalta sosialisatiossa on kyse prosessista, jossa nuori kehittää ja muovaa omaa persoonallisuuttaan, arvojaan, taitojaan ja kykyjään sekä uskomuksiaan. Koulussa opitaan yhteiskuntaan liittymiseen kannalta välttämättömiä taitoja, normeja ja arvoja. (Ylänen 1997, 6.) Usein koulu nähdäänkin syrjäytymistä ehkäisevänä instituutiona, mutta toisaalta koulu voi toimia myös syrjäyttävänä tekijänä yksilön elämässä.

Harisen ja Halmen (2012, 69) mukaan koulun yhtäältä samanlaistavat ja toisaalta eriarvoistavat käytännöt osoittavat, että kouluissa on muotteja, joihin erilaisten lasten nuorten tulisi sopeutua eri lähtökohdistaan ja kehityksestään huolimatta. Kaikille oppilaille samanlaista opetusta tarjoava koulu ei huomioi yksilön yksilöllistä kehitystä, eikä näin tue oppilaan oppimista. Harisen ja Halmeen tavoin Vilppola (1999, 75–77) näkee kouluissa yksilöllisyyden kohtaamattomuuskyvyttömyyden suurimpana kompastuskivenä opetustavan yksipuolisuuden ohella. Yleisesti koulussa tapahtuvaa opetusta on myös kritisoitu ja kyseenalaistettu sen liiallisen teoreettisuuden, opettajakeskeisen opetustavan, sekä perinteisen ”opetus tapahtuu luokkahuoneessa”-ajattelutavan vuoksi. Koulujärjestelmän rakenteissa piilee lisäksi usein se ongelma, että opintosuunnitelman tavoitteiden toteuttaminen nousee usein tärkeimmäksi tavoitteeksi opettajilla, jolloin huomiota ei riitä esimerkiksi oppilaiden oppimisvaikeuksien tunnistamiseen. Suurta ristiriitaa aiheuttaa Lämsän (1996, 79) mukaan myös se seikka, että koululla on usein tapana pitää ongelmaisia oppilaita poikkeavina ja etsiä syitä oppilaan käyttäytymiseen pikemminkin oppilaan taustoista ja henkilökohtaisista tekijöistä kuin itse koulun toiminnasta. Tällöin oppilaan ongelmat pysyvät oppilaan ongelmina, ja mahdolliset korjaavat toimenpiteet kohdistuvat oppilaaseen, eivätkä koulun toimintaan. Myös suomalaisten lasten ja nuorten kasvava kouluviittymättömyys kieli koulujärjestelmän ongelmista. Pirttiniemen (1996, 67) mukaan opettajien autoritaarinen asema ja nuorten voimattomuus vaikuttaa omaan opiskeluun, nähdäänkin

juuri yhtenä syynä nuorten huonoon kouluviihtyvyyteen Suomessa viimeaikaisten tutkimusten perusteella (Kuula 2000, 26.)

2.3.3 Yhteiskunta syrjäyttäjänä

Yhteiskunnan rakenteet voivat myös luoda epätasa-arvoisuutta. Rakenteellisilla teki-
jöillä tarkoitetaan yksilön elinoloihin vaikuttavia seikkoja, kuten tulonjakoa, varalli-
suuden jakautumista, työelämän sukupuolittuneita rakenteita, terveydenhuoltojärjes-
telmää ja asumisoloja. (Kestilä & Salasuo 2007, 121.) Koska yhteiskunnan rakentei-
den muutokset koskettavat syvästi yksilön elinoloja, voivat nämä muutokset yksilöstä
huolimatta vahvistaa entisestään polarisaatiota eli jakoa huono-osaisiin ja hyväosaisiin
(Lämsä 2009, 37–39).

Hyvänä esimerkkinä yksilöön vaikuttavista yhteiskunnan rakenteiden muutoksista
voidaan pitää esimerkiksi 1990-luvun talouslamaa. Tuolloin Suomessa karsittiin sosi-
aali- ja terveyspalveluita, jonka seurauksena monet perheet joutuivat taistelemaan la-
man tuomaa köyhyyttä vastaan. Sosiaali- ja terveyspalveluiden heikko tarjonta johti
lapsiperheiden polarisoitumiseen ja erityisesti monilapsiset perheet ja yksinhuoltajat
jäivät vaille yhteiskunnan taloudellista ja terveydellistä tukea. (Harrikari 2008, 21.)
1990-luvun aikana myös nuorille ja lapsille tärkeitä tuki- ja palvelumuotoja kuten
kouluterveydenhuoltoa leikattiin säästösyistä. Samalla kun perheille ja lapsille tarkoi-
tettuja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja on leikattu, on niiden tarve kasvanut
huomattavasti. Erityisesti ehkäisevien palveluiden vähentyminen koskettaa voimak-
kaimmin perheitä, joilla on monia ongelmia. Ehkäisevien palveluiden vähentyminen
näkyä erityisesti lastensuojelussa kodinulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten kas-
vavassa määrässä. (Friis, Eirola & Mannonen 2004, 11–13.)

Terveys- ja sosiaalipalveluiden resurssien koetaan vieläkin olevan varsin riittämättö-
mät. Vuoden 2001 sosiaalibarometri mukaan erilaisten kunta- ja palvelurakenne uu-
distusten myötä sosiaali- ja terveyspalveluiden koetaan heikentyneen. Heikentymisen
koetaan olevan seurausta palveluiden palvelurakenteen pirstaleisuudesta. Asiakkaat
kokevat hankalaksi tavoittaa tarvitsemiaan palveluita sillä millään palvelutaholla ei
ole kokonaisvastuuta, jolloin seurauksena on yleensä asiakasprosessien toimimatto-

muutta sekä asiakkaiden ”pompottelua” palvelupisteestä toiseen. (Sosiaalibarometri 2001, 14–15.)

Myös työelämässä tapahtuneet rakenteelliset muutokset ovat epävakastaneet ihmisten elämäntilannetta ja arjessa pärjäämistä. Kehittyvässä ja teknologiaa korostavassa työelämässä korostetaan entistä enemmän tietojen ja taitojen jatkuvaa kartuttamista ja tehokkuutta. Ennen niin vakaista töistä on siirrytty suurimmassa määrin niin kutsuttuun epätyypilliseen työhön eli osa-aikaisuuteen sekä määräaikaisuuteen. Työmarkkinat ovat Palanko-Laakan (2005, 57) mukaan jakautuneet ydintyövoimaan ja marginaalityövoimaan. Ydintyövoimalle tarjottu työsuhde on pysyvää, ammattitaidon ylläpitäminen korkeaa, uralla on hyvät mahdollisuudet kehittyä sekä elämän edellytykset ovat muutenkin vakaat. Marginaalityövoimaan taas liitetään määrä- ja osa-aikaisuus, vuokratyövoima, itsenäiset työn suorittajat ja erikseen työhön kutsuttavat. Erityisesti marginaalityövoima nähdään nuorille tyypillisenä työn muotona. Koulutuksesta huolimatta vakaan työnsaanti on harvemmin enää varmaa. Erityisesti vastavalmistuneet nuoret kokevat työnsaannin haastavaksi vähäisen työelämäkokemuksensa vuoksi ja tämän vuoksi työttömyyden ja työllisyyden jaksot nuorten elämässä ovat hyvin yleisiä. Työmarkkinoiden epävakautuminen näkyy usein niin lapsiperheiden kuin nuorten aikuisten toimeentulo-ongelmina ja elämänhallinnan vaikeutumisenä. (Lämsä 1999, 198–199.)

Asumismuodolla sekä asuinympäristöllä on merkitystä syrjäytymisen kannalta. Esimerkiksi syrjäytyneistä nuorista joka kymmenes on asunnoton. Asunnottomuuden syytä voivat olla muun muassa nuoren huostaanoton päättymisen 18-vuotiaana, jolloin ei ole pystytty järjestämään uutta asuinpaikkaa heti, perheen hajoaminen esimerkiksi vanhempien hakiessa eroa, vanhemman kuollessa tai perheen päihdeongelmien seurauksena. Myös ristiriitaisuudet vanhempien kanssa tai nuoren omat ongelmat voivat ajaa nuoren pois kotoa kaduille. Lisäksi huostaan otettujen lasten ja nuorten keskuudessa työmarkkinoiden ja opiskelujen ulkopuolelle jääminen on lähes 4-5 kertaa suurempi kuin kaikilla 15–24-vuotiailla nuorilla (Myrskylä 2011, 6; 18.) Alueellinen syrjäytyminen nähdään usein suurten kaupunkien ongelmana, erityisesti työttömien, yksinhuoltajien ja maahanmuuttajien suhteen. Toisaalta samalla tavoin harvaan asutut maaseutukunnat voivat altistaa syrjäytymiselle, mikäli resursseja ei ole tarpeeksi. (Raunio 2006, 41–42.)

Rakenteellisten muutosten ohella yhteiskunta voi luoda syrjäytymistä myös yksilöön kohdistuvien vaatimusten kautta. Eräänlaisena minimivaatimuksena yksilöllä nykyajan yhteiskunnassa on, että yksilö täyttää ns. ”normaliteetin” kriteerit eli yksilöllä on säännöllinen palkkatyö, tietty koulutustaso ja yksilöt omaavat tietynlaisen sosiaalisen verkoston. Tämä ei kuitenkaan yksinään riitä saavuttamaan arvostusta, vaan yksilöiltä vaaditaan jatkuvasti muitakin ominaisuuksia, kuten kauneutta, rikkautta, nuoruutta, tehokkuutta ja menestystä. Tästä näkökulmasta katsottuna jokainen yksilö voi siis olla mahdollinen syrjäytyjä. (Helne 2002, 82.)

Helne (2002, 88) ja Granfelt (2004, 141) tuovat esiin myös erityisesti yhteiskunnan tuottamaa syrjäytymiskeskustelua, eli yhteiskunnan luomaa julkipuhetta ja rajanvetoa syrjäytymisestä. Syrjäytymiskeskustelu luo toiseutta, eli vetää rajoja ”meidän” ja ”niiden muiden” välille. Rajanvedot ja julkipuhe syrjäytymisestä luovat siis itsessään syrjäytymistä ja lisäävät kuilua ”syrjäytyneen” yksilön ja yhteiskunnan välille. Syrjäytymiskeskustelussa yksilö nähdään usein syypäänä syrjäytymiseensä, ja yhteiskunnan mahdollinen rooli syrjäyttäjänä jää vähemmälle tarkastelulle.

2.3.4 Nuorten näkemyksiä syrjäytymisen syistä

Syrjäytymisen syitä on myös kysytty nuorilta Nuorisobarometri-kyselyissä. Nuorisobarometri 2002 tehdyissä syrjäytymiskyselyissä nuoret saivat arvioida, mistä asioista syrjäytyminen johtuu heidän mielestään. Syrjäytymisen syiksi nousivat nuorten vastustusten perusteella oma välinpitämättömyys ja laiskuus. (Saarela 2002, 53.) Myöhemmissä Nuorisobarometri-kyselyissä nuoria pyydettiin itse pohtimaan syitä syrjäytymiselle. Syrjäytymisen käsitettä ei nuorille avattu, vaan jokainen vastaaja vastasi kysymykseen oman tiedon ja kokemuksen mukaan. Kyselyssä kävi ilmi, että nuoret pitivät suurimpana syynä syrjäytymiselle ystävien puuttumista, eivätkä enää niinkään omaa välinpitämättömyyttä, laiskuutta ja elämäntapoja kuten aikaisemmissa tutkimuksissa on käynyt ilmi. Eroja sukupuolten välillä oli, sillä miehet pitivät syrjäytymisen syynä suurimmaksi osaksi ”omaa laiskuutta, välinpitämättömyyttä tai biologisia ja geneettisiä laajakuuseroja” kun taas naiset korostivat yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuutta esimerkiksi avun saamisen suhteen. (Myllyniemi 2006, 35.) Merkittävää on, että nuoret nostivat juuri sosiaalisten suhteiden ulkopuolelle jäämisen syrjäytymisen kannalta merkittävimmäksi tekijäksi. Sen sijaan syrjäytymiseen usein liitetyjä muita yleisimpiä

aspekteja kuten, heikkoa taloudellista tilannetta, koulutuksen tai työelämän ulkopuolelle jäämistä nuoret eivät pitäneet kovinkaan merkittävänä syrjäytymisen kannalta.

2.4 Projektit nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä

Lasten ja nuorten turvallisen kasvun ja kehityksen edistäminen on keskeistä koko yhteiskuntapolitiikassa. Lapset ja nuoret ovat osa tulevaisuutta, ja heihin kohdistuvilla toiminnoilla voidaan vaikuttaa tulevaisuuden kulkuun, sekä turvataan myös muiden ihmisten hyvinvointi. Tämän vuoksi on hyvin tärkeää, että lapsille ja nuorille taataan hyvät kasvumahdollisuudet, mahdollisiin ongelmiin puututaan varhain ja heille tarjotaan syrjäytymistä ehkäisevää toimintaa. Lasten ja nuorten tukipalveluilla voidaan myös säästää taloudellisesti tuntuvia summia. (Friis, Eirola & Mannonen 2004, 13.)

Vuoden 1995 alkaneen EU-rahoitusmahdollisuuden myötä Suomessa alkoi pyöriä satoja erilaisia nuorille suunnattuja projekteja, joiden päämääränä oli ohjata nuoria koulutukseen tai työllisyyteen. Yleisimpiä syrjäytymistä ehkäiseviä nuorisoprojekteja ovat muun muassa erilaiset työpajakokeilut ja työmarkkinatuen harjoittelut. Myös nuoret ovat kokeneet projektit mielenkiintoisiksi ja innostaviksi vaikka projektit eivät aina päättyisikään nuoren koulutukseen tai työllisyyteen päätymiseen. Ehkäisevien ja korjaavien projektien nähdään myös pureutuvan vakiintuneita ohjausjärjestelmiä kuten ammatillista koulutusta ja työvoimapolitiittisia toimenpiteitä paremmin nuorten kasaantuviin ongelmiin. (Paju & Vehviläinen 2001, 60.)

Miksi projektit sitten tuntuvat vastaavan paremmin nuorten tarpeisiin kuin perinteiset ohjausjärjestelmät? Projektit ovat ”herkempiä reagoimaan” eri tilanteisiin ja niiden toimintamalleja voidaan muuttaa joustavasti ja nopeasti tilanteen tarpeita vastaaviksi. Projekteissa keskeistä on moniammatillinen verkostoyhteistyö, jonka mahdollistaa resurssien maksimoinnin ja eri asiaintuntijatiedon kierrätyksen. Jakamalla tietoa nuoresta toisilleen, asiaintuntijat pyrkivät mahdollistamaan nuoren kokonaisvaltaisen auttamisen sekä nuoren elämäntilanteesta selvillä pysymisen. Moniammatillisen verkoston avulla pyritään tukemaan nuorta monitahoisesti, projektityöntekijä voi esimerkiksi tukea nuorta tämän ihmissuhdeongelmissa ja auttaa löytämään omaa koulutus- tai työllistymispolkua. (Paju & Vehviläinen 2001, 61–62.)

Nuoret kohtaavat monesti myös haasteita ns. virastoviidakoissa eli esimerkiksi käyneillä Kelassa tai Työvoimatoimistossa. Haasteita näissä paikoissa luovat yleensä virkailijat, joiden käyttämä termistö on harvoin nuorille tuttua. (Hannikainen-Ingman, Karjalainen & Palola 2012, 29.) Tämän vuoksi yleistä onkin, että nuori voi projektin työntekijän kanssa käydä yhdessä eri virastoissa ja saada tukea aikuiselta. Näin välteään myös tarvittaessa turhat väärinkäsitykset nuoren ja virastojen välillä kun ohjaaja on nuoren mukana. Projekteissa nuorille annettava apu voi olla täten hyvin konkreettistakin apua, vaikka sitten lomakkeiden täyttämistä yhdessä nuoren kanssa.

Projekteissa korostuu keskeisesti ”yhden virkailijan ja yhden luukun”-periaate, eli ajatus siitä, että nuori saisi hoidettua kaikki ongelmansa saman ihmisen kautta. Kyseinen käytäntö nähdään hyvin tärkeänä, sillä monilla projektiin osallistuvilla nuorilla on tapana suhtautua viranomaisiin valikoivasti: mikäli henkilökemiat eivät osu yhteen nuoren ja virkailijan kanssa, jätetään asiat yleensä hoitamatta. Samoin pompottelu virkailijalta toiselle voi vaarantaa ”auttamisketjua”. Yhden ihmisen hoitaessa nuorten asioita pyritään turvaamaan nuoren avun ja tuen saanti. Kun nuori hoitaa asiansa saman työntekijän kanssa, on kyseisen työntekijän myös helpompi päästä lähemmäksi nuorta, jolloin kokonaisvaltainen puuttuminen nuoren elämänkulkuun helpottuu ja ongelmienvyyhtiä päästään purkamaan varmemmin. Tutustumalla nuoreen, työntekijällä on myös mahdollisuus päästä kartoittamaan nuoren valmiuksia ja voimavaroja. Projektien vahvuuksiksi luetaan myös työaikojen ja – tilojen toissijaisuus: erityisesti projekteissa, joissa on vapaaehtoisia mukana, voidaan töitä tehdä vaikka ”kadulla aamuyöstä”. Projekteissa yhdistyy usein työmarkkinavalmiuksien parantaminen sekä kasvatuksellisuus, eli nuorten itsetunnon, elämönhallintakyvyn ja käyttäytymisen tukeminen ja kehittäminen. Projekteissa pyritään myös osallistamaan nuorta ja antamaan nuorelle tunne siitä, että nuori kuuluu osaksi jotain isompaa kokonaisuutta. (Paju & Vehviläinen 2001, 61–65 ;73;122.)

Keskeiseksi nuorisoprojekteissa nousee kyky toimia lähellä nuorten omia elämän aloja. Tämä tarkoittaa sitä, että projekteissa lähdetään aina liikkeelle nuoren kiinnostuksen ja sitoutumisen kohteista sekä nuoren omasta kokemusmaailmasta. Alussa tekeminen voikin olla lähinnä tuttua puuhailua, jonka jälkeen nuoria pyritään tutustuttamaan pienin askelin hieman vieraampiin sekä vaativimpiin asioihin ja näin kääntämään puuhailua vaativammaksi aktiivisuudeksi. Toiminnassa korostuu siis houkutte-

levuus, jonka myötä nuori osallistuu omasta halustaan projektiin. Tärkeää onkin, että nuori on itse motivoitunut osallistumaan projektiin eikä toimi pakon edessä. (Paju & Vehviläinen, 2001, 118–119 ;126–126.)

Tällä hetkellä tunnetuin syrjäytymistä ja nuorisotyöttömyyttä ehkäisevä valtakunnallinen hanke on mitä luultavimmin vuoden 2013 tammikuussa alkanut Nuorisotakuu. Nuorisotakuun ajatuksena on taata jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle työ-, työkokeilu-, opiskelu, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. Samoin jokaiselle peruskoulun päättäneelle taataan koulutuspaikka joko lukiossa, ammatillisissa oppilaitoksissa, oppisopimuksessa, työpajassa, kuntoutuksessa tai muulla tavoin. Nuorisotakuulla pyritään ennaltaehkäisemään nuorten työttömyyden pitkittymistä ja koulupudokkuutta. (Nuorisotakuu 2013.)

3 SOSIAALINEN NUORISOTYÖ VILLA ELBASSA

Nuorisokeskus Villa Elbassa syrjäytymisen ehkäisyssä tai syrjäytymisestä puhuttaessa käytetään käsitteitä sosiaalinen vahvistaminen. Käsitteen vaihdoksella on haluttu päästä eroon syrjäytymisen käsitteeseen liittyvästä leimaavuudesta. (Suomen nuorisokeskukset 2011.) Tämän vuoksi tutkimuksessani käytän syrjäytymisen ehkäisyn ohella sosiaalisen vahvistamisen käsitettä. Tämä luku koostuu sosiaalisen vahvistamisen käsitteen lyhyestä määrittelystä sekä nuorisokeskus Villa Elban sosiaalisen nuorisotyön toiminnan kuvailusta. Esittelen myös Villa Elban Myötätuuli-valmennuksen, joka kuuluu osaksi Suomen nuorisokeskusten Nuotta-valmennusta. Keskeisimmäksi tässä luvussa nousee kuitenkin Rückenwind-projektin toiminnan, tavoitteiden ja kohderyhmän kuvailu.

3.1 Sosiaalinen vahvistaminen

Sosiaalisen nuorisotyön tehtävänä on vahvistaa nuoria sosiaalisesti ja ennaltaehkäistä nuorten syrjäytymisuhkaa. Nuorisolakiin sosiaalisen vahvistamisen päätavoitteeksi on määritelty että nuori saisi tukea itsenäistymiseensä muun muassa elämäntaitojaan kehittämällä ja näin syrjäytymistä ehkäisten (Nuorisolaki 2006). Sosiaaliseen vahvista-

miseen liitetään usein sosiaalipedagogiikka, jossa keskeistä on, että yksilöitä ja yhteisöjä integroidaan yhteiskuntaan ja yhteiskunnassa vallitseviin epäkohtiin pyritään puuttumaan, jolloin myös riski syrjäytymisestä laskee. Keskeisimpiä periaatteita ja tavoitteita sosiaalipedagogisessa työskentelyssä ovat nuorten auttaminen, itsekasvatuksellisten prosessien käynnistäminen ja vahvistaminen niin yksilöiden, ryhmien kuin yhteisöjen elämässä. Sosiaalipedagogiikassa korostuu myös yksilöiden rohkaiseminen ja kannustaminen aktiiviseen arjen ongelmien kohtaamiseen ja ratkaisuun, itsensä kehittämiseen sekä itsetoteutuksen tiellä olevien esteiden poisraivaamiseen, jonka myötä yksilön elinolot paranevat. (Hämäläinen ja Kurki 1997, 12–19.)

Sosiaalisella vahvistamisella tarkoitetaan siis sitä, että nuoria pyritään osallistamaan aktiivisemmin yhteiskunnan jäseniksi. Tällainen sosiaalinen toiminta voi hyvinkin olla vaikkapa erilaisten pelien pelailua, harrastamista tai ylipäätään toiminnallista yhdessäoloa. Tärkeää on, että asiat tehdään nuoren luvalla, yhdessä nuoren kanssa, sekä nuorelle tunteen antaminen siitä, että hän on osa jotain suurempaa kokonaisuutta. (Linnossuo 2004, 6; Mehtonen 2011, 18.) Pedagogisessa työssä tulisi kuitenkin välttää menetelmien ja tekniikoiden rutiininomaista tai kaavamaisista käyttöä, sillä tämä johtaa helposti sosiaalipedagogiikalle ominaisen joustavuuden, luovuuden, spontaaniuden sekä tilanneherkkyyden kadottamiseen. (Hämäläinen & Kurki 1997, 19.)

Nuorisokeskus Villa Elbassa, Kokkolassa, sosiaalista nuorisotyötä ja sosiaalista vahvistamista on toteutettu muun muassa Myötätuuli-valmennuksen avulla. Myötätuuli-valmennus on suunnattu ikähaarukaltaan noin 13–28-vuotialle nuorille, joille erityisen merkittävää on syrjäytymisuhan ja ”ei-toivotun kehityksen katkaisun” kannalta arjenhallintataitojen parantaminen sosiaalipedagogisen orientaation avulla (Hakola 2010).

3.2 Myötätuuli-valmennus

Myötätuuli-valmennus on Nuorisokeskus Villa Elban sosiaalisen nuorisotyön hanke, jolla pyritään ehkäisemään nuorten syrjäytymistä vahvistamalla nuoria sosiaalisesti parantaen nuorten työllistymistä. Hankkeen kohderyhmään kuuluvat nuoret, jotka eivät ole hakeutuneet koulutukseen tai ovat keskeyttäneet koulutuksen, sekä nuoret, jotka eivät ole työelämässä ja ovat näin ollen vaarassa syrjäytyä. Valmennukseen nuoret tulevat etupäässä Etsivän nuorisotyön työparien kautta, joiden kanssa tehdään tii-

vistä yhteistyötä, mutta myös koulun tai sosiaalitoimen yhteishenkilöt voivat ohjata nuoria Myötätuuli-valmennukseen. Myötätuuli-hankkeen rahoittajana toimii Opetus ja kulttuuriministeriö. Valmennus kuuluu osaksi sosiaalista nuorisotyötä sekä sosiaalisen vahvistamisen palvelukokonaisuutta. (Villa Elba 2012.)

Villa Elban lisäksi samaista valmennusta järjestetään Suomen muissakin valtakunnallisissa nuorisokeskuksissa, mutta valmennus kulkee näissä keskuksissa nimellä Nuotta-valmennus. Villa Elban valmennuksen nimi jouduttiin kuitenkin muuttamaan Nuotta-valmennuksesta Myötätuuli-valmennukseksi, sillä Kokkolassa on jo Nuottaniminen nuorten tuki ja neuvontapiste, joka auttaa nuoria ja heidän perheitään nuorten päihde- ja riippuvuusongelmissa. Nimeä vaihtamalla haluttiin siis välttää sekaannukset Nuotta-valmennuksen ja päihdetyön kesken ja näin estää nuorten leimautuminen. (Mt.)

Valmennuksen kestot vaihtelevat intensiivisistä 2-5 vrk päivävalmennuksista pidempiin, kuukauden mittaisiin valmennuksiin. Pitkäjaksoisemmissa valmennuksissa käydään eri menetelmien avulla läpi arjenhallintaa ja tuetaan nuoria hakeutumaan koulutukseen tai työelämään ja näin integroitumaan yhteiskuntaan ja välttämään syrjäytyminen yhteiskunnan keskeisistä toiminta-aloista. Nuorten kanssa käydään läpi esimerkiksi nuoria mahdollisesti kiinnostavia koulutusaloja, harjoitellaan kouluihin ja työhön hakutilanteita sekä pyritään kartoittamaan nuorten vahvuuksia ja kiinnostuksen kohteita. Keskeiseksi valmennuksessa nousee myös nuorten sosiaalisten taitojen kehittäminen. Erilaisten harjoittelu ja työkokeilu jaksojen mahdollistamiset nuorille ovat ominaisia Myötätuuli-valmennuksessa. Nuori voi käydä ohjaajansa kanssa esimerkiksi tutustumassa läheisten oppilaitosten tarjoamiin aloihin. Arjenhallinnassa käydään läpi itsenäistymisen haasteita ja ohjataan nuoria kohti terveellisimpiä elintapoja. Esimerkiksi terveellisen ruoan valmistaminen, normaalin arkirytmien ja omien kulujen hallitseminen kuuluvat läheisesti projektin keskeisiin toimintoihin. Keskeiseksi tavoitteeksi Myötätuuli-valmennuksessa nousee nuorten omien vahvuuksien ja voimavarojen löytäminen, arjenhallinnan sujuvuus sekä nuorten tulevaisuuden suunnitelmien rakentaminen pienin askelin. (Mt.)

Myötätuuli-valmennuksessa käytettyjä menetelmiä ovat mm. tunnepajat, arjenhallintapaketit, kohti koulutusta ja työelämää-valmennus, aktiiviseen kansalaisuuteen tuke-

minen sekä mediapaja. Valmennusjaksot tarjoavat nuorille myös elämyksellisiä aktiviteetteja: nuorilla on mahdollisuus päästä kokeilemaan esimerkiksi melontaa, jousiamuntaa ja erilaisia erätaitoja. Eri elämysaktiviteettien kautta nuoret saavat uusia, jännittäviä kokemuksia ja kynnys lähteä uusiin asioihin mukaan madaltuu. (Mt.)

Kuukauden mittaisen Myötätuuli-valmennuksen aikana nuorella on myös mahdollisuus lähteä mukaan kansainväliseen Rückenwind-projektiin, jonka jälkeen nuori voi lähteä mukaan pidemmillekin vaihtojaksoille (3kk/12kk) Eurooppaan eurooppalaisen vapaaehtoispalvelun (EVS) kautta. Muissa nuorisokeskuksissa kansainvälisyyttä ei ole liitetty yhtä vahvasti Nuotta-valmennukseen kun Villa Elban Myötätuuli-valmennuksessa. Tämän vuoksi Rückenwind-projektia voi pitää merkittävänä lisänä Myötätuuli-valmennusta. (Mt.)

3.3 Rückenwind-projekti

Rückenwind-projekti on osa Euroopan unionin nuorisotoimintaohjelman Youth in Actionia, jonka tarkoituksena on tarjota nuorille mahdollisuus kansainvälisiin kokemuksiin yhdessä muiden nuorten kanssa, sekä tukea nuorten oppimista vapaa-ajalla ja arjessa (CIMO 2013).

Rückenwind-projekti on 18–29-vuotiaille nuorille tarkoitettu kuukauden pituinen vaihto-ohjelma, jonka tarkoituksena on rohkaista ja kannustaa nuoria kansainväliseen vaihtoon. Myötätuuli-valmennuksen tavoin Rückewid-projektin keskiössä ovat erityisesti sosiaalista vahvistamista ja tukea kaipaavat nuoret, joille halutaan tarjota mahdollisuus itsensä kehittämiseen uudessa ympäristössä ja kulttuurissa. Toimintansa Rückenwind on aloittanut vuonna 2005 englantilaisen Leo Kasererin toimesta, josta sen Suomeen Nuorisokeskus Villa Elbaan toi Päivi Hakola vuonna 2007. Rückenwind-projektia luonnehditaan eräänlaiseksi jatkumoksi nuorten Myötätuuli-valmennukselle. (Rückenwind 2012.)

3.3.1 Rückenwind - missä, miten ja kenelle?

Kuten aikaisemmin mainittiin, Rückenwindin kohderyhmään kuuluvat erityisesti sosiaalista vahvistamista ja tukea kaipaavat nuoret. Näillä nuorilla tarkoitetaan muun mu-

assa maahanmuuttajia tai muuten vähemmistöihin kuuluvia, koulupudokkaita, oppimisvaikeuksista kärsiviä, työttömiä tai hyvin huonossa taloudellisessa tilassa olevia nuoria sekä ”näkyttömiä nuoria”, eli nuoria jotka ovat yhteiskunnan tavoittamattomissa. Lisäksi muita tunnusmerkkejä voivat olla heikko kielitaito, nuorisorikollisuus, henkiset terveysongelmat ja itseluottamuksen puutteet. Usealla näistä nuorista, ei ole ollut mahdollisuutta matkustaa ja kokeilla kansainvälistä toimintaa juuri taustansa vuoksi. Rückewind-projekti avaa siis portit kansainväliseen toimintaan niillekin nuorille, joille se muuten voisi olla mahdotonta. (Rückenwind 2012.)

Rückenwind-projektin pääajatuksena on sosiaalisen vahvistamisen lisäksi, että nuoret rohkaistuisivat osallistumaan kansainväliseen vaihtoon ja kulttuurivälinen tietoisuus lisääntyisi. Lähteminen mukaan projektiin ja ulkomaille on tehty nuorille mahdollisimman helpoksi: mikäli nuori saa Kelalta tukia, ei Rückenwind-vaihtojakso katkaise nuoren tukien saantia, vaan nuori on vaihtojaksosta huolimatta oikeutettu tukien saantiin aivan kuten aikaisemminkin. Kelan etuuksien säilymisen avulla pyritään siihen, etteivät nuoret jättäytyisi projektista pois tukien peruuntumisen pelossa, vaan lähtisivät rohkeammin mukaan. Jokaisen nuoren kanssa käydään myös läpi ennen vaihtojaksoa nuoren omia mielenkiintoja, vahvuuksia ja kehittämistä vaativia osa-alueita, joihin vaihtojakson aikana pyritään vaikuttamaan. Ennen lähtöä järjestetään osallistujille vielä lähtövalmennus, jonka tarkoituksena on valmistaa nuoret uuteen kansainvälisiin kokemuksiin. (Mt.)

Paikan päällä projektissa tavoitteena on, että nuoret yhdessä erimaalaisten nuorten kanssa tekisivät vapaaehtoistyötä, jonka tarkoituksena on tehdä asioita yhteisöjen hyväksi. Aikaisempina vuosina on esimerkiksi pidetty huolta ympäristöstä Ranskassa, entisöity vanhoja kalastajaveneitä Englannissa ja kunnostettu vanhan koulun kirjasto-huonetta Bulgariassa. Yhteisöjen hyväksi tehtävän työn tarkoitus on motivoida nuoria työntekoon ja antaa nuorille uusia ajatuksia siitä, mitä kaikkea vapaaehtoistyöllä voidaan saavuttaa. (Mt.)

Toimintamalleiltaan ja tavoitteiltaan Rückenwind-projekti on hyvin samankaltainen kuin Myötätuuli-valmennus. Ajatuksena on, että vapaaehtoistyötä tehdään arkisin, jolloin nuorilla pysyy kunnollinen päivärytmi ja projektissa korostetaan terveitä elämäntapoja, päihteettömyyttä sekä arjenhallinnan tärkeyttä. Nuoret asuvat yhdessä,

jolloin nuoret joutuvat myös tekemään yhteiset säännöt, jotta yhteiselo onnistuu. Vierassa kulttuurissa vertaistuen merkitys korostuu ja nuoret saavat näin tukea toisiltaan. Koska nuoria tulee monesta eri maasta, oppivat nuoret samalla uusia asioita eri kulttuureista ja tutustuvat erilaisiin ihmisiin, jolloin opitaan myös suhtautumista erilaisuuteen sekä kehitetään sosiaalisia taitoja. Kun päiviin alkaa tulla rutiinia työnteon ja arjenhallinnan muodossa, saavat nuoret sisältöä arkeensa. Työnteon ja arjenhallinnan vahvistumisen kautta nuoret löytävät itsestään vahvuuksia ja kykyjä, joita he eivät ole aiemmin mahdollisesti huomanneet itsen kohdistuvan negatiivisen ajattelutavan takia. Myönteisten kokemusten myötä nuorten itseluottamus ja motivaatio työntekoa kohtaan parantuu. Projektissa korostuu siis nuorten työttömyyden ehkäisy ja työllistymiseen motivointi onnistumisen kokemusten myötä. (Mt.)

Arjenhallinnan ja työnteon ohella nuoret saavat kokea uuden kulttuurin itse. Yhtenä tavoitteena projektissa on, että nuori tutustuu uuteen kulttuuriin ja oppii kohdemaan kieltä. Nuorille pidetään kielitunteja ja nuoria tutustetaan kulttuuriin myös pienillä virkistysmatkoilla, joiden on tarkoituksena toimia eräänlaisena palkkiona vapaaehtoistyöskentelystä sekä tarjota nuorille uusia elämyksiä. Usein virkistysmatkoilla aktiviteetteina saatetaan kokeilla ns. extreme-lajeja, kuten vaikka melontaa tai luolakiipeilyä, jolloin mahdollistetaan myös kohdemaan luontoon ja ympäristöön tutustuminen. (Mt.)

Myötätuulen tavoin Rückenwind-projektissa tärkeää on, että nuori sitoutuu projektiin täysillä. Nuoren täytyy haluta mukaan projektiin ja olla motivoitunut tekemään vapaaehtoistyötä, jotta nuoren itse asettamat tavoitteet toteutuisivat. (Hakola 2010.)

3.3.2 Rückenwind-projektin vaiheet

Ajanjakson aikana pyritään siihen, että jakson loputtua nuori olisi saanut positiivisia kokemuksia kansainvälisestä työskentelystä ja löytäisi omat vahvuutensa, joita hyödyntää tulevaisuudessa. Rückenwind-projekti on jaettu neljään vaiheeseen:

- 1) Nuori kartoittaa yhdessä koordinaattorin kanssa omat mielenkiinnon kohteensa, vahvuudet sekä kehittämistä vaativat alueet.

- 2) Nuorelle tarjotaan sopivia työmahdollisuuksia ja autetaan tarvittaessa. Projektin koordinaattori on tukena ja apuna nuorelle. Nuorta tuetaan hänen omissa aktiviteeteissaan ja samalla häntä valmistellaan tulevaan kansainväliseen kokemukseen.
- 3) Kolmannen vaiheen aikana nuori työskentelee Rückenwind strategian kansainvälisessä projektissa. Nuori tutustuu paikalliseen kulttuuriin ja kieleen. Projektikoordinaattori ja nuori ovat yhteyksissä vaihtojakson aikana. Projektikoordinaattori tukee ja seuraa nuoren vaihtokokemusta.
- 4) Nuori on saanut arvokkaita kokemuksia kansainvälisestä toiminnasta, hän on kehittynyt taidoissaan ja oppinut uusia taitoja, jotka auttavat uuden työn tai projektin löytämisessä. Nuori saa vaihtoajanjaksostaan Youthpass-todistuksen, jossa annetaan tunnustusta nuoren uusista taidoista ja siitä mitä nuori on vaihtonsa aikana tehnyt. (Rückenwind 2012.)

Tutkimuksessani keskityn kuitenkin enimmäkseen vaiheisiin 3 -4, sillä vaiheet 1- 2 kuuluvat läheisemmin Myötätuuli-valmennukseen, jota en tutkimuksessani käsittele. Tutkimuskysymysteni kannalta näen vaiheet 3-4 myös 1-2 oleellisempina vaiheina, tutkiessani nuorten kokemuksia projektista.

4 TUTKIMUSPROSESSIN TOTEUTUS

Tutkimukseni on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa keskeistä ei ole aineiston määrä vaan sen laatu. Opinnäytetyössäni haluan tutkia nuorten kokemuksia Rückenwind-projektista eli keskittyä heidän havaintoihinsa projektista, mikä on hyvin ominaista kvalitatiiviselle tutkimukselle. Ominaista on myös antaa mahdollisuus tutkittavien menneisyyteen ja kehitykseen liittyvien tekijöiden huomiointiin. Laadullisessa tutkimuksessa ikään kuin annetaan ääni haastateltaville ja heidän kokemuksilleen. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 25–27.)

Tässä luvussa esittelen aluksi tutkimusongelmani sekä kohderyhmäni, jonka jälkeen kerron aineistonkeruumenetelmästäni sekä perustelen menetelmän valintaani. Kerron

myös aineistonkeruuprosessin kulusta ja mahdollisista haasteista aineiston keräyksessä. Aineiston analyysi-luvussa pyrin selventämään, millä tavoin olen aineistoa käsitellyt ja mitä kaikkea aineiston analyysin prosessi oikein pitää sisällään.

4.1 Tutkimusongelmat

Tutkimukseni kohteena ovat syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kokemukset Rückenwind-projektista. Tutkimuksen kohderyhmänä toimii Villa Elban sosiaalisen nuorisotyön Rückenwind-projektiin osallistuneet nuoret. Tutkimusongelmani ovat seuraavat:

1. Mitkä tekijät saivat nuoret lähtemään mukaan Rückenwind-projektiin?
2. Millaisia nuorten kokemukset projektista ovat?
3. Millaisia vaikutuksia projektilla on ollut nuorten elämään?

Tässä tutkimuksessa nuorilla tarkoitetaan 18–29-vuotiaita nuoria, jotka ovat olleet mukana Rückenwind-projektissa vuosina 2008–2011. Tarkoituksena on keskittyä nuoriin, jotka ovat olleet osallistujina projektissa. En siis tutki nuoria, jotka olisivat olleet ryhmän vetäjän tai ohjaajan roolissa Rückenwind-projektissa.

4.2 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Haastattelu on käytetyimpiä tiedonkeruumenetelmiä erityisesti laadullisissa tutkimuksissa. Yleensä haastattelua käytetään kun halutaan korostaa yksilön subjektiivisuutta ja antaa yksilölle mahdollisuus tuoda esiin itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti. Haastattelutilanne mahdollistaa myös vastausten taustalla olevien motiivien selvittämisen. Kaiken kaikkiaan haastattelulla voidaan tuottaa syvällistä tietoa tutkittavasta kohteesta. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 34–35.)

Haastattelutilannetta verrataan usein keskustelutilanteeseen, sillä molemmissa tilanteissa on ominaista ei-kielellinen sekä kielellinen kommunikaatio, joiden avulla välitetään esimerkiksi asenteita, tunteita ja mielipiteitä. Haastattelutilanne nähdään kuitenkin tavoitteellisempänä toimintana kuin keskustelu: haastattelutilanteessa päämääränä on tuottaa tietoa tutkittavasta ilmiöstä vuorovaikutuksen avulla, kun taas keskustelussa

kyse voi olla pelkästä yhdessä olost. Haastattelutilanteelle ominaista on myös, että haastattelu tapahtuu yleensä tutkijan aloitteesta ja pitkälti myös tutkijan ehdoilla. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 42–43.)

Haastattelut jaetaan perinteisesti kysymysten valmiuden ja sitovuuden mukaan strukturoituihin ja strukturoimattomiin haastatteluihin. Strukturoiduista ja strukturoimattomista haastatteluista voidaan käyttää myös nimityksiä standardoitu tai standardoimaton haastattelu. Hyvänä esimerkkinä strukturoidusta haastattelusta voidaan pitää lomakehaastattelua, jossa kysymykset ja vastausvaihtoehdot on esitetty kaikille haastateltaville samassa järjestyksessä ja samalla tavoin. Strukturoimattomissa haastatteluissa rakenne muotoutuu suurimmassa määrin haastateltavan ehdoilla, sillä haastattelun teema-alueita ja näkökulmia ei ole saneltu, vaan aiheen käsittely on varsin vapaata. Tämän vuoksi strukturoimaton haastattelu muistuttaa paljon vapaata keskustelutilannetta, jossa sekä haastateltava, että haastattelija voivat nostaa esille eri puheenaiheita ja johdatella keskustelua haluamaansa suuntaan. Avoin haastattelu on hyvä esimerkki strukturoimattomasta haastattelusta. Strukturoitujen ja strukturoimattomien haastattelujen lisäksi voidaan puhua puolistrukturoiduista/puolistandardoiduista haastatteluista, joissa ominaista on, että kysymykset ovat kaikille samat, mutta haastattelussa ei käytetä valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan haastateltava saa vastata omin sanoin. (Eskola & Vastamäki 2001, 24–27.) Puolistrukturoiduista haastattelumuodoista tunnetuin on teemahaastattelu (Ruusuvoori & Tiittula 2005, 11–12).

Teemahaastattelun avulla voidaan tutkia kaikkia yksilön kokemuksia, ajatuksia, uskomuksia ja tunteita. Teemahaastattelu on eräänlainen keskustelu, joka tapahtuu tutkijan aloitteesta ja usein tutkijan ehdoilla, mutta haastattelussa korostuu vuorovaikutuksellisuus haastateltavan ja tutkijan välillä kuten kaikissa muissakin haastattelutilanteissa. Vuorovaikutuksen avulla tutkija pyrkii selvittämään haastateltavan ajatuksia ja kokemuksia tutkimuksen aihepiiriin liittyen. Ennen haastatteluja tutkija on perehtynyt johonkin aihepiiriin ja päättänyt, mitä teemoja haluaa siitä käsitellä. Haastattelun aihepiirit sekä teema-alueet on ennalta määrätty, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys vaihtelevat vuorovaikutustilanteen kulusta riippuen. Oleellisinta teemahaastattelussa on, että yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee erilaisten teemojen kautta. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 48.)

Teemahaastattelunrunko jaetaan usein kolmentasoiisiin teemoihin. Ylimmällä tasolla ovat laajat teemat, eli aihepiiri, josta keskustellaan varsin vapaasti. Toisella tasolla on ”tarkentavia” kysymyksiä, joilla teemaa voi paloitella pienempiin helpommin vastattaviin kysymyksiin ja kolmannella tasolla ”pikkukysymykset”, jotka otetaan käyttöön tilanteissa, jolloin aikaisemmat kysymykset eivät ole tuottaneet vastausta. (Eskola & Vastamäki 2001, 36.)

Haastattelua tehdessään haastatteliija voi käyttää tilanteessa tukilistaa käsiteltävistä asioista, jotta keskustelu pysyy oikeille raiteilla ja kaikki etukäteen päätetyt teema-alueet tulevat läpikäydyksi haastateltavan kanssa. Pitkää kysymyslistaa kannattaa kuitenkin välttää, sillä teemahaastattelussa keskeisintä on luoda varsin luonnollisen tuntuinen keskustelutilanne. Luonnollinen keskustelu harvemmin onnistuu jos haastatteliija joutuu koko ajan seuraamaan papereistaan haastattelunkulkua, eikä pysty keskittymään siihen, mitä haastateltavalla on sanottavana. Mitä luonnollisemmaksi keskustelutilanteeksi haastateltava ja haastatteliija tilanteen kokevat, sitä todennäköisempää on, että vuorovaikutustilanne tuottaa syvempää tietoa aiheesta. (Eskola & Vastamäki 2001, 24–34.)

Teemahaastattelun vapaamuotoisuuden vuoksi, haastattelu antaa haastateltavalle mahdollisuuden keskustella ja kertoa kokemuksistaan hyvin laajasti. Tämän vuoksi teemahaastattelua pidetäänkin erityisen hyvänä tapana kerätä laadullista aineistoa. Se nähdään myös motivoivampana tapana antaa tietoa kuin vaikkapa lomakehaastattelu, sillä teemahaastattelussa tutkittavalla on muun muassa mahdollisuus tuoda esiin oma mielipide aiheesta ja tilaisuus kertoa omista kokemuksista aiheeseen liittyen (Hirsjärvi & Hurme 2004, 36). Voidaan myös ajatella, että yksi motivoiva tekijä on myös mahdollisuus auttaa tai olla hyödyksi muille samassa tilanteessa oleville (Eskola & Vanhamäki 2001, 24–26).

Tutkimusmenetelmäni käytän teemahaastattelua, sillä tutkimukseni keskipisteenä ovat nuorten kokemukset projektista. Valitsin teemahaastattelun, koska sillä saadaan kattavaa tietoa yksilöiden omakohtaisista kokemuksista ja haluan keskittyä nimenomaan näiden nuorten kokemuksiin projektista, enkä tehdä yleistävää tutkimusta. Teemahaastattelussa haastattelen nuoria erityisesti vaihtokokemuksesta, mutta myös elämästä ennen vaihtokokemusta, jotta saan tietoa siitä, mitä vaihtokokemus on heille merkin-

nyt. Haastattelua voidaan siis jakaa ”ennen Rückenwindiä”, ”Rückenwindin aikana” sekä ”Rückenwindin jälkeen” -osioihin, jolloin saadaan konkreettisemmin esille, kuinka merkityksellisenä nuoret ovat Rückenwindin kokeneet. Haastattelurungossani (ks. liite 2) keskeisimpiä teemoja ovat nuoren elämäntilanne ennen Rückenwindiä, nuoren ajatukset ja kokemukset projektin aikana sekä nuoren tunnelmat Rückenwindin-projektin jälkeen peilattuna nykyiseen elämäntilanteeseen.

4.3 Aineistonkeruuprosessi ja aineisto

Mahdollisten haastateltavien kartoittamisen aloitin vuoden 2013 tammikuussa. Sain työelämäkontaktiani kahden pojan yhteystiedot tammikuun puolessa välissä, jonka jälkeen päädyimme sekä ohjaavan opettajani, että työelämäkontaktini kanssa siihen, että kaksi haastateltavaa on melko vähän. Lisäksi halusin saada tutkimukseeni myös naissukupuolen näkemystä. Tammikuun ja helmikuun vaihteessa sain työelämäohjaajaltani vielä yhden haastateltavan yhteystiedot, tällä kertaa tytön.

Alun alkaen olisin ajatellut, että haastateltavia olisi ollut enemmän, joten kolmen haastateltavien yhteystiedot tuntuivat melko vähäisiltä. Saatuaani yhteystiedot kaikilta haastateltavilta lähestyin heitä sähköpostin ja Facebookin avulla helmikuun puolessa välissä. Ajatuksena minulla oli haastatella heitä tulevan hiihtoloman aikana helmimaaliskuun vaihteessa, jolloin nuorilla ei olisi koulua, eikä välttämättä töitäkään. Yhteydenotot menivät melko tiukoille, sillä kaikkien haastateltavien kanssa saimme sovittua tapaamiset noin viikko ennen haastatteluita. Haastattelupaikaksi valitsin Villa Elban, sillä Villa Elba oli paikkana tuttu sekä nuorille, että minulle. Tiesin myös, että Villasta olisi mahdollista löytää kohtuullisen häiriötön haastattelupaikka.

Ensimmäisen haastatteluni toteutin hiihtolomaviikon alussa maanantaina. Haastattelun aloitimme haastateltavani kanssa miltei saman tien, koska kysyttävää haastateltavalla ei haastattelunkulusta tai aiheesta juurikaan ollut. Koska haastattelu oli ensimmäiseni, jännitin sitä melko paljon, mikä saattoi näkyä myös haastattelunkulussa, sillä en osannut välttämättä kysyä tarpeeksi tarkentavia kysymyksiä tietyissä kohdissa. Haastateltava vastasi kuitenkin kaikkiin esittämiini kysymyksiin ja kertoi mielellään kokemuksistaan.

Seuraavana päivänä osasin kysyä tarkentavia kysymyksiä luontevammin ja antaa aikaa haastateltavalle miettiä kysymyksiä rauhassa. Mielestäni haastattelu sujui paremmin kuin aikaisemmin, sillä nyt tiesin tarkemmin, mitä kaikkea muuta voisin kysyä. Lisäksi haastateltava oli tyttö, minkä luulen myös vaikuttaneen siihen, että minun oli helpompi lähestyä häntä kysymyksilläni. Jouduimme kuitenkin välillä keskeyttämään haastattelun, sillä yläkerrasta tuli portaita alas nuoria keittelemään kahvia alakertaan, missä haastattelun toteutimme. Keskustelimme kuitenkin niitä näitä tämän aikaa ja jatkoimme haastattelua kun tila oli jälleen häiriötön.

Kolmantena päivänä minulla olisi ollut haastattelu erään pojan kanssa, mutta hän tuli kipeäksi, joten haastattelu peruuntui. Kävin kuitenkin juttelemassa ohjaajani kanssa ja hän antoi minulle neljän muun haastateltavan yhteystiedot. Otin näihin haastateltaviin heti yhteyttä Facebookin kautta ja sainkin kaksi heistä kiinni hyvin pian. Näiden kahden kanssa sovimme haastattelut tuleville kahdelle päivälle. Kaksi muuta nuorta, joihin yritin saada yhteyttä, eivät ottaneet kontaktia lainkaan.

Seuraavien kahden päivän ajan haastattelin vielä yhtä poikaa ja yhtä tyttöä. Haastateltavien kanssa juttua riitti erittäin paljon ja tunsin saaneeni hyvää aineistoa tutkimustani varten. Nämä kaksi haastateltavaa olivat myös vanhempia kuin aikaisemmat kaksi haastateltavaani, joten uskoin myös tämän seikan vaikuttaneen siihen, että sain mielestäni kattavampaa aineistoa. Jonkun verran häiriötä oli, kun haastattelin viimeistä haastateltavaani, mutta tämä ei juuri haitannut haastattelumme jatkamista. Kaiken kaikkiaan haastatteluista jäi hyvä tunne, erityisesti kahdesta viimeisestä haastattelusta.

Tätä opinnäytetyötä varten haastattelin neljää (n=4) Rückenwindissä ollutta nuorta, kahta tyttöä ja kahta poikaa. Yhteensä haastattelua kertyi neljästä haastattelusta noin 4 tuntia ja litteroituja sivuja 94.

4.4 Aineiston analyysi

Kun kohderyhmää on haastateltu, on aika siirtyä tutkimaan ja analysoimaan aineistoa. Tätä vaihetta nimitetään yleisimmin aineiston analyysiksi. Aineiston analyysissä tutkijan tehtävänä on Hirsjärven & Hurmeen (2010, 143) mukaan eritellä ja luokitella aineistoa, rakentaa siitä kokonaisuuksia ja näin ollen pyrkiä esittämään tutkittu ilmiö

uudessa perspektiivissä. Tarkoituksena on pyrkiä tiivistämään aineistoa ilman, että kadotetaan aineistosta arvokasta informaatiota. Tällä tavoin luodaan laadulliseen aineistoon selkeyttä ja uutta tietoa tutkittavasta aineistosta. (Eskola & Suoranta 2003, 137.) Suositeltavana pidetään, että aineiston keruu sekä aineistoon tutustuminen ja alustavien analyysien teko aloitettaisiin mahdollisimman varhain samanaikaisesti kun aineisto on vielä tuore ja tutkija motivoitunut (Ruusuvuori, Nikander, Hyvärinen 2010, 11).

Aineistoon tutustumisen katsotaan usein alkavan viimeistään siinä vaiheessa, kun tutkija alkaa purkaa aineistoaan. Yleisin ja tunnetuin tapa purkaa haastatteluja on haastattelujen puhtaaksi kirjoittaminen eli litterointi. Ruusuvuoren, Nikanderin ja Hyvärisen (2010, 13) mukaan litterointi on olennainen osa aineistoon tutustumista, jonka avulla aineistomassa on helpompi saada hallittavaan muotoon. Litteroinnissa on kuitenkin hyvä pitää mielessä, mitkä haastatteluissa ilmi tulleet asiat ovat keskeisiä tutkimuskysymysten kannalta. Tällä Ruusuvuori, Nikander ja Hyvärinen (2010) tarkoittavat, että koko aineistomassaa ei ole välttämättä järkevä litteroida, vaan tutkimuskysymysten kannalta ”turhat” kohdat voidaan jättää aineiston ulkopuolelle. Tärkeää on kuitenkin, että tiettyjen kohtien poisjättäminen on syvästi pohdittua ja perusteltua. Se, miten tarkasti litterointia tulee tehdä, riippuu usein itse tutkimustehtävästä ja otteesta. Esimerkiksi keskustelunanalyysiä käyttävät tutkijat joutuvat litteroidessaan huomioimaan erityisen tarkasti eri äänenpainot, huokaukset ja naurahdukset kun taas joissakin analyysissa voidaan puhtaasti keskittyä vaan haastateltavan sanomisiin. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 139–140.)

Litteroinnin jälkeen tutkijan tulee tutustua syvällisesti aineistoonsa, lukemalla sitä uudestaan ja uudestaan. Kun tutkija on tutustunut aineistoonsa tarpeeksi, katsotaan yleensä olevan tarpeellista purkaa kokonaisuus pienempiin osiin, sekä luokitella aineiston eri osia ja myöhemmin yhdistää aineiston osia keskenään. Erityisesti aineiston luokittelu nähdään keskeisenä osana analyysia. Keskeiseksi luokittelun tekee se, että luokittelemalla aineiston eri osia, tutkija voi erotella osia ja tyyppitellä niitä. Samalla aineisto ja tutkittava ilmiö myös jäsentyvät ja tutkija voi huomata uusia yhteyksiä aineiston osien välillä. Luokittelun ohella puhutaan usein myös koodauksesta, jonka ideana on luokittelun tavoin pilkkoa aineisto pienimpiin, helpommin tutkittaviin osiin. (Eskola & Suoranta 2000, 154.) Luokittelun ja koodauksen apuna voidaan käyttää

muun muassa tutkimusongelmaa ja sen ala-ongelmia tai tutkimusvälinettä ja menetelmää. Esimerkiksi teemahaastattelun teemat voivat toimia ”karkeina alustavina” luokkina. Näitä luokkia joudutaan kuitenkin karsimaan ja yhdistelemään edelleen kun siirrytään seuraavaan vaiheeseen, eli aineiston yhdistelyyn.

Yhdistelemällä aineiston eri osia pyritään löytämään kaikkien luokkien välille säännönmukaisuuksia ja samankaltaisuuksia. Säännönmukaisuutta ja samankaltaisuuksia etsittäessä törmätään myös usein poikkeaviin sekä vaihteleviin osiin, joista on myös mielekästä mainita itse tutkimuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2012, 141–149.) Teemoittelussa yleistä on, että eri teemojen alle kerätään tutkittavien sanomisia sitaattien muodossa. Sitaateilla tutkija voi Savolaisen (1991) mukaan perustella tekemäänsä tulkintaa sekä elävöittää tekstiä. Lisäksi sitaatit voivat toimia aineistoa kuvaavana esimerkkinä. Tärkeää on kuitenkin, että sitaatit ja tutkijan tekemät tulkinnat kietoutuvat yhteen tutkimusta tukevan teorian kanssa. (Eskola & Suoranta 2003, 175.)

Koska aineiston analyysiin on eri tapoja, on tutkijan itse valittava itselleen sopivin tapa lähteä työstämään aineistoaan. Oma aineiston analyysini lähti liikkeelle kun olin kuunnellut kaikki haastattelunauhani läpi sekä kirjoittanut ne puhtaaksi, eli litteroinut nauhat. Tämän jälkeen alkoi niin sanottu aineistoon tutustuminen tulostettua aineistoa läpi lukien. Ensimmäisillä lukukerroilla en vielä tehnyt juurikaan merkintöjä vaan luin aineistoa läpi uudestaan ja uudestaan. Seuraavilla kerroilla aloin tarkkailla ja merkitä muistiin, mitä kukin haastateltavista oli eri teemojen sisällä nostanut merkittäviksi asioiksi tutkimuskysymysteni kannalta. Haastatteluista nousseiden teemojen avulla tein itselleni ns. analyysirungon (*ks. liite 1*), johon teemoittelin ja koodasin taulukon muotoon eroavaisuudet ja yhtäläisyydet kustakin teemasta haastateltavieni ajatusten mukaan. Taulukon muotoon työstetty analyysirunko helpotti työskentelyä sekä analyysin tekoa paljon, sillä taulukoinnin avulla pystyin tarkastelemaan halutessani kokonaisuutta tai pelkästään yhtä teemaa kerralla. Taulukointi myös mahdollisti nuorten ajatusten keskinäisen vertailun, ja näin ollen eroavaisuuksien ja yhtäläisyyksien tarkastelemisen sekä uusien teemojen esille tuonnin. Tutkimuksessani käytän nuorten sitaatteja, joilla perustelen yhdessä teorian kanssa tutkimukseni tuloksia (*ks. Eskola & Suoranta*). Tutkimuksessani esiintyvien nuorten nimet on muutettu, jotta heidän anonymiteettinsä säilyisi.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa pureudutaan tutkimustulosten esittämiseen. Ennen tutkimuskysymyksiin vastaamista esittelen nuorten taustoja mm. koulutushistorian, sosiaalisten suhteiden sekä yleisen hyvinvoinnin näkökulmasta. Tämän jälkeen esittelen tulokset tutkimuskysymysten mukaisessa järjestyksessä aloittaen siitä, *mitkä tekijät saivat nuoren osallistumaan Rückenwind-projektiin, millaisia nuorten kokemukset Rückenwind-projektista ovat olleet ja millaisia vaikutuksia projektilla on ollut nuorten elämään.*

Tutkimukseni tuloksia havainnollistan käyttämällä Rückenwind-projektissa mukana olleiden nuorien suoria lainauksia haastatteluista. Haastateltavien nimet on muutettu anonymiteetin säilyttämisen vuoksi. Tässä tutkimuksessa haastateltavani esiintyvät nimillä *Roope, Jannika, Janne ja Minna.*

5.1 Aineiston kuvaus

Aineistoni koostui neljästä nuoresta, jotka ovat olleet mukana Rückenwind-projektissa vuosina 2008–2011. Haastateltujen sukupuolijakauma oli hyvin tasainen, sillä haastateltavista kaksi oli naisia ja kaksia miehiä.

Roope: 23-vuotias yksin asuva, koulunsa keskeyttänyt nuori. Osallistui projektiin vuonna 2010 entisöimällä vanhoja kalastajaveneitä Iso-Britanniassa.

Jannika: 23-vuotias koulunsa keskeyttänyt, yksin asuva nuori. Taustalla ollut masennusta. Osallistui projektiin vuonna 2011 vanhaa koulurakennusta remontoimalla Bulgariassa.

Janne: 24-vuotias koulunsa keskeyttänyt nuori. Sai töitä ja lopetti opintonsa. Osallistui projektiin vuonna 2008 entisöimällä vanhaa linnaa Ranskassa.

Minna: 32-vuotias koulua käyvä, yksin asuva nainen. Taustalla ollut masennusta. Osallistui vuonna projektiin vuonna 2009 huolehtimalla ympäristön siisteydestä Ranskassa.

5.1.1 Koulutustausta

Yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta, yhdistävänä tekijänä haastatteluissa korostui koulutustaustan rikkonaisuus ja koulupudokkuus. Peruskoulun jälkeen haastateltavat olivat kyllä pyrkineet ylempiin ammatillisiin tutkintoihin, mutta jonkin ajan kuluttua koulut keskeytyivät:

Roope 23v: Kolme vuotta olin kirjoilla, mutta vuoden mä sitä kävin.

Janne 24v: Mä olin lukiossa, mutta ei se oikee ollu... -- Varmaan kaks vuotta, ja toisena vuotena mä menin sit töihin ja sitte se vähä...Pikku hiljaa hiipu.

Jannika 23v: Mä muutin 2009 tänne kouluun..No se jäi sitte kesken. - - Ei oikee tuntunukkaa omalta alalta.

Koulun keskeytymisen syyksi nuorten haastatteluissa ilmeni valitun koulutusalan luonnehdinta itselle ”vääräksi tai sopimattomaksi” sekä epävarmuus koulutusaloja valitessa. Lämsän (2009) mukaan tyypillisin syy onkin, että nuori keskeyttää koulunsa juuri väärän alan vuoksi. Myös epätietoisuus koulutusalojen opintojen sisällöistä voi olla Lämsän mukaan syynä keskeytykselle motivaatio-ongelmien lisäksi. Erään haastateltavan kohdalla koulun ohella tehtävä työ nousi suurempaan rooliin kuin koulu, ja koulu niin sanotusti ”hiipui”. Aineistoissa korostui nuorten ikään kuin ajautuminen tai hakeutuminen ns. pakon edessä eri koulutusaloille:

Janne 24v: Ei se nyt oikee oma juttu ollut, mut piti nyt johonkin kuitenkin mennä. - - Ei mulla oikeen ollut mielessäkään mitään.

Minna 32v: Sitte mä, tai no KELA pakotti hakeutumaan uudelleen koulutukseen.

Tyypillistä onkin, että nuori joutuu juuri pakon edessä hakeutumaan koulutusosalalle esimerkiksi saadakseen erilaisia tukia, vaikkei nuorella olisi kiinnostusta valittua alaa kohtaan tai edes tietoa, siitä mitä nuori haluaisi tulevaisuudessaan tehdä. Näissä tilan-

teissa nuoren motivaatio kärsii helposti ja koulutus voi jäädä kesken. (Aho, Pitkänen, Vanttaja 2012, 104.) Pakko hakeutumisen lisäksi haastatteluissa oli aistittavissa varsin kielteistä suhtautumista kouluun. Kritiikkiä perinteiseen kouluun kohdistettiinkin juuri koulun perinteisten teoreettispainotteisten menetelmien vuoksi (ks. Vilppola 1999, 75-77). Haastatteluissa nuoret toivatkin esille, että oppiminen ja oppimiseen keskittyminen koettiin sitä helpommaksi, mitä enemmän nuoret saivat konkreettisesti tehdä asioita.

Janne 24v: Tai ku ei ikään mikään opiskelu, ei siitä tullu, ei mikään kirjallinen, niin siitä ei oo ikään tullu yhtään mitään. Pitää sitte värkkäillä ja pyöriä tuolla ympäri ja ämpäri.

Erään haastateltavan kohdalla oli diagnosoitu tarkkaavaisuushäiriö, jonka koettiin vaikeuttavan oppimista perinteisellä koulunpenkillä ja näin ollen heikentävän motivaatiota ja keskittymistä asioihin:

Minna 32v: Mä oon aina ollut että, tekemällä oppii, ei lukemalla eikä kirjoittamalla...Että se voi olla tietenki ko mulla on AD/HD diagnosoitu, 2007 diagnosoitu ja oonhan mä aina sen kautta aikojen tiennyt... - - Mä en oo mitenkään innokas koulunkävijä ja sitte jos ruvetaan väkisin väentään, niin mulle meni välillä.. Niin et siihen meni niinku hermot.

Diagnosoidusta ADHD:sta ja masennuksesta huolimatta nuori kuitenkin jatkoi koulunkäyntiä, eikä muiden nuorten tavoin keskeyttänyt sitä. Tämä nuori ei siten täyttänyt varsinaisesti koulupudokkaan kriteereitä. Kaikkien nuorten kohdalla koulun käynnissä ilmeni kuitenkin eritasoisia motivaatio-ongelmia, jonka vuoksi koulunkäynti koettiin turhauttavana ja näin ollen nuoret sopivat koulutushistoriansa puolesta Rückenwind-projektin kohderyhmään.

5.1.2 Sosiaaliset suhteet

Nuorten haastatteluissa sosiaalisista suhteista käytiin myös jonkin verran keskustelua. Perhesuhteista ei juurikaan puhuttu, mikä oli yllättävää. Yleisellä tasolla haastateltavien puheesta sai sen kuvan, että perhesuhteet koettiin suhteellisen toimiviksi ja van-

hemmilta saatiin tukea tarvittaessa. Erityisesti kahden haastateltavan puheissa nousi ilmi vanhempien ymmärtäväisyys ja tuki silloista elämäntilannetta kohtaan. Haastateltavan nuoren puheessa ymmärtäväisyys ja kannustaminen ilmenivät vanhempien suhtautumisessa nuorensa elämäntilanteeseen koulun keskeytymisestä huolimatta. Toisen nuoren tukeminen oli konkreettisempaa nuoren mielenterveysongelmien vuoksi.

Janne 24v: Ei ne kannusti menemään töihin.

Minna 32v: Vanhemmat onneks autto siinä. - - Niin tukivat ihan, että jaksaa rahallisesti ja kaikessa.

Sosiaalisista suhteista puhuttaessa puhe kääntyi kuitenkin enemmän nuorten ystäväpiiriin – tai sen puutteeseen. Yksinäisyys näyttäytyi keskeisenä teimana nuorten elämäntilanteista haastatellessa:

Roope 23v: Mähän olin (haastateltavan silloinen opiskelupaikka) opiskelemassa, niin mun kaikki kaverit jäi sinne, ja mä muutin takas (nykyinen asuinpaikka), ni ei mulla ollu mitään täällä.

Jannika 23v: Pesäpalloa harrastin, ja se sitten jäi ku mä muutin tänne, ni sitte jäi kaikki harrastukset... -- Joo ei se alku oli jotenkin vähä. Ko se kouluki oli just jotenki viikonloppusin ja sittä mä olin viikot aika paljo (kotipaikkakunnalla), ku en mä tuntenut täältä ketään.

Kahden haastateltavan kohdalla muutto lapsuudenkodista tai silloiselta opiskelupaikkakunnalta toiseen sai aikaan sen, että kaveri- ja harrastuspiirit jäivät entisille sijoilleen. Uusien sosiaalisten suhteiden luonti koettiin varsin haastavaksi koska nuorilla ei ollut koulua eikä juuri muutakaan paikkaa, missä tavata muita nuoria säännöllisesti. Molemmat nuoret olivat myös muuttaneet omilleen, mikä saattoi myös vaikuttaa tunteisiin yksinäisyydestä. Erään nuoren kohdalla pitkäaikainen sairaus karsi nuoren sosiaalisia suhteita:

Minna 32v: Ennen selkäepisodia mulla oli hirveesti ystäviä. Ja sen jälkeen ku selkä leikattiin niin tuntu, että kaikki ystävät katoaa...Hetä niin-

ku mä oisin ollut spitaalinen. Kaikki, kaikki katos yhtäkkiä ja sitte niinku huomaa, että kuka oli ystävä ja kuka ei.

Yksinäisyys näyttäytyi täten yhtenä yhdistävänä tekijänä kolmen haastateltavan elämässä. Neljäs nuorista poikkesi kuitenkin selkeästi muista haastateltavista. Haastateltavien omien sanojen mukaan ystäviä ja harrastuksia oli hänellä jopa ”liikaakin” ja omaan elämäntilanteeseen oltiin tyytyväisiä koulun keskeytymisestä huolimatta. Muihin nuoriin verrattuna nuoren arki näyttäytyi myös aktiivisempänä:

Janne 24v: Mä oon ollu aika kova menemään paikasta toiseen. – Niin kyllä siinä nyt futis, sen hetken liikuntaharrastuksista, mutta sitte ollu autot ja prätkät ja kaikki semmonen. – Olin ihan tyytyväinen siihen (elämäntilanne) puoleen.-- Vartti ennen töitä aina ylös sängystä ja hirveellä kiireellä töihin ja päivä siellä ja illalla sitte mitä mieleen juolah-taa.

Kyseisen nuoren kohdalla voidaankin pohtia riittääkö pelkkä ”koulupudokkuus” kriteeriksi Rückenwind-projektin kohderyhmään pääsemiseksi, jos nuori muuten kokee arkensa ja elämäntilanteensa aktiivisena ja hyvänä.

5.1.3 Yleinen hyvinvointi

Nuorten haastatteluissa ilmeni selkeitä eroja hyvinvoinnissa. Miespuolisten haastateltavien kohdalla elämä koettiin suhteellisen hallittavaksi, kun taas naispuolisten haastateltavien kohdalla elämänhallintaa vaikeutti masennus, mikä näkyi muun muassa yleisenä jaksamattomuutena ja arjen hankaloitumisena.

Jannika 23v: No sillan se mun elämäntilanne oli semmonen, et en mä niinku oikeestaan jaksanut, mut mä halusin jaksaa tehdä. --- Masennus oli aika paha ja sitte mä olin tuolla osastollaki, ja että viikkoa ennen ku me lähettiin sinne matkalle ni mä pääsin vasta sieltä osastolta. - - Se on pitkällä aika välillä kasautunutta, tai niinku... Et ei oo mitään tiettyä asiaa. Sillä mä vähän lähinkin (kotipaikkakunnalta uudelle paikkakunnalle), että saa vähän etäisyyttä.

Haastateltavan mukaan masennus vaikutti hänen jaksamiseensa, vaikka omien sanojensa mukaan haastateltava olisi halunnut jaksaa ja olla aktiivinen. Sille miksi nuori oli masentunut, ei osattu juuri kertoa syitä, masentuneisuuden nähtiin vain kasaantuneen lumipalloefektin lailla. Haastattelussa korostui myös nuoren toive ”saada etäisyyttä” muuttamalla uudelle paikkakunnalle. Toisen haastateltavan kohdalla masentuneisuuden koettiin johtuvan fyysisistä terveysongelmista, jonka jälkeen masennus oli toisen haastateltavan kertoman tavoin kasaantunut ja saanut isompia mittasuhteita:

Minna 32v: No en mä oikeastaan mitään pystynyt tekeen, et kaikki kävelyt, istumiset oli jo...Että mä oikeastaan vaan hengailin kotona, kattelin tv:tä, sen verran mitä pysty joskus tietokoneella olemaan niin sitä se oli että...Se ku siihen masennuskierteeseen joutuu, sen jälkeen ku mäki jouduin siihen leikkaukseen, niin pääasia, että pääsi ees sängystä ylös. -- Että ei mulla ollut mitään muuta kuin leikkausta leikkauksen perään. Että ei siinä jaksanut enää mitään muuta. - - Tammikuussa 2009 mun veli sairastu vakavasti ja tuntu, et kaikki kasaantui päälle.

Molemmilla haastateltavilla masennus vaikutti vahvasti yleiseen hyvinvointiin ja arjessa jaksamiseen. Molempien kohdalla voidaankin puhua elämänhallinnan heikentymisestä. Yksinkertaisimmallaan elämänhallinnalla tarkoitetaan sitä, että yksilöllä on tunne siitä, että hän pystyy vaikuttamaan oman elämänsä kulkuun sen sijaan, että hän olisi vain ulkoisten olosuhteiden armoilla. Elämänhallinta jaetaan usein ulkoiseen ja sisäiseen elämänhallintaan. Ulkoinen elämänhallinta käsittää ympäristön aineelliset mahdollisuudet, ihmissuhdeverkostot sekä harrastusten tarjonnan. Kun nuori esimerkiksi hakee lievitystä oloonsa ystäväpiiriltään, on kyseessä ulkoinen elämänhallinta. Sisäinen elämänhallinta taas tarkoittaa kykyä ratkoa ja kohdata ongelmia ja paineita sekä selviytyä niistä. Se käsittää läheisesti omat tunteet, kyvyt, taidot, itsetunnon, sopeutumis- ja mukautumiskyvyn ja joustavuuden. Tiivistetysti sisäinen elämänhallinta on kykyä sopeutua elämässä tapahtuviin muutoksiin (esim. muutto uudelle paikkakunnalle) ja kykyä lieventää uhkien ja varojen aiheuttamaa ahdistusta ja auttaa näin selviytymään haasteista. (Raitasalo 1995, 12–13; 61; 73.)

Riihisen (1996, 29–30) mukaan jako sisäiseen ja ulkoiseen elämänhallintaan ei kuitenkaan ole niin selkeä. Esimerkiksi tilanteissa, joissa yksilöllä on voimakas itsetunto

ja hyvä minäkuva, ei ympäristön ”ankeus” välttämättä vaikuta yksilön selviytymiseen. Jos yksilöllä on päinvastaiset ominaisuudet, heikko itsetunto ja minäkuva, voi yksilö murtua pienemmissäkin vastoinkäymisissä.

Elämäntilanne ei kuitenkaan edellytä, että yksilön elämä olisi ongelmaton. Kuka tahansa voi jossain vaiheessa olla huono-osainen tai kohdata laaja-mittaisia ongelmia, jotka voivat horjuttaa elämäntilannetta. Keskeistä on kuitenkin, että yksilöllä on halua ja hän kykenee tekemään jotakin mahdollisille ongelmille, ilman että sisäiset ja ulkoiset tekijät estäisivät häntä saavuttamasta asettamiaan tavoitteitaan. (Lämsä 2009, 36.)

5.2 Rückenwind-projektiin hakeutuminen

Nuorista kaksi tuli mukaan Rückenwind-projektiin ”normaalia kaavaa” noudattaen eli Myötätuuli-projektin kautta. Myötätuuli-projektiin nuoret olivat hakeutuneet Etsivän nuorisotyön työntekijöiden avustuksella, mitä kautta projektiin yleisimmin ohjaututaankin:

Roope 23v: Sit mä ajauduin (paikan nimi) ja sitte etsivän työntekijä, mikä nyt onkaan niin hommas mut tänne (myötätuuli-projektiin).

Jannika 23v: Meniköhän se niin, et mä olin niinku TYP:ssä ja siellä järjestettiin semmonen ns. tyttökerho. Ja sitte mä tutustuin siellä nuoriso etsivään.

Toiset kaksi nuorta sen sijaan tulivat projektiin mukaan Myötätuuli-projektin ulkopuolelta. Minna hakeutui projektiin silloisen opiskelupaikan kautta, nuoren tutustuessa projektin vetäjään koulussa. Jannen kohdalla valikoituminen tapahtui aiempien Villa Elban kautta tehtyjen reissujen vuoksi, minkä katsottiin olevan hyväksi muille kyseisen nuoren kanssa matkaanlähtijöille. Nuori lähti mukaan yhtenä osallistujista, mutta ajatuksena oli myös, että nuori toimisi muille nuorille tukena tarvittaessa muun muassa kielellisesti.

Janne 24v: Et sillai, sillonku ne kysy tohon projektiin, niin sanottiin, että et sää nyt ehkä ihan näitä kaikkia, mitä siinä haetaan, et justiin tämmö-

siä joilla on ollu vähemmän mahdollisuuksia päästä reissaan ja niin, et et ehkä ihan siihen kategoriaan kuulu mutta... Mutta ku on ollu Elban kautta vaikka kuinka monessa muussa mukana niin...

Vaikka kyseisellä nuorella koulu oli keskeytynyt, voidaan kyseenalaistaa kuuluiko nuori samalla tavalla kohderyhmään kuin muut nuoret, joilla arki tuntui näyttävätyvän elämänhallinnaltaan heikompana ja passiivisempänä. Myös nuoren omasta sitaatista käy ilmi, että nuori tiedosti itsekin olevansa niin sanotusti ”kohderyhmän ulkopuolelta” verrattuna muihin projektiin hakeutuneisiin nuoriin (ks. sitaatti nuoren arjesta kohdassa 5.1.2. sosiaaliset suhteet).

Suurimmalle osalle haastatelluista nuorista pelkästään silloinen elämäntilanne (esim. koulutuksen keskeytyminen) on kuitenkin ollut riittävä syy hakeutua ohjelmaan. Tämän lisäksi nuorten ohjelmaan hakeutumiseen vaikuttivat kuitenkin myös nuoria ulkoisesti ja sisäisesti motivoivat tekijät, jotka loppujen lopuksi johtivat siihen, että nuoret päättivät osallistua Rückenwind-projektiin.

Nuorten haastatteluista ulkoisesti motivoivimmaksi tekijäksi projektiin hakeutumisessa nousi selkeästi halu päästä ulkomaille ja nähdä sekä kokea uusi kulttuuri. Ulkomaanmatka toimi siis eräänlaisena porkkanana nuorille ja teki projektiin sitoutumisesta helpompaa. Kaikille nuorista Rückenwind-projektin ulkomaanmatka oli myös ensimmäinen pidempi ulkomaanmatka yksin, ilman omaa perhettä tai ystäviä mikä osaltaan lisäsi nuorten kiinnostusta osallistua projektiin.

Jannika 23v: No se oli uutta ja kuitenkin mahdollisuus päästä ulkomaille yleensä niin..

Janne 24v: En mä tiiä, mä vaan aattelin, et kuukaudeks johonkin, niin mikä ettei. - -Sillon se oli ensimmäinen tommonen pitempi ulkomaanmatka. -Jotenkin se vaan vaikutti semmoselta, että ko ollu aika monessa tommosissa viikon mittasissa, niin se on vähän turhan lyhyt, että siinä ku justiin pääsee vauhtiin ja oppii tunteen porukkaa, niin sitten se loppuukin. Nii tuo oli sillälaila, kuulosti ihan hyvältä.

Minna 32v: Kunnan ulkomaanmatka, että sekin houkutteli sinänsä, että jos joku viihtii niinku maksaa mulle ja että sinne pääsee, niin miksi ei?

Nuorilla oli siis kova halu nähdä maailmaa ja matkalippu uuteen kulttuuriin innosti kaikkia nuoria osallistumaan projektiin. Houkuttelevaksi projektiin osallistumisen teki luonnollisesti myös se seikka, että nuorten ei tarvinnut osallistua esimerkiksi matkaku-
lujen maksamiseen, vaan matka oli osallistujille ilmainen. Ulkoisesti motivoivien tekijöiden ohella projektiin osallistumiseen vaikuttivat merkittävästi kuitenkin myös sisäisesti motivoivat tekijät. Kolmen nuoren haastatteluissa kävi ilmi, että ennen Rückenwind-projektia omaan elämäntilanteeseen oltiin varsin tyytymättömiä ja tämän vuoksi muutosta omaan elämäntilanteeseen kaivattiin kovasti:

Jannika 23v: Mä heräsin siinä puolilta päivin ja tietokoneella varmaan istuskelin silleen koko päivän.. – No kyllä mä toivoinkin, et joku ois vähä auttanut.

Roope 23v: No siis ennen Myötätuulta mulla ei ollu ees koulua ja uni-rytmi oli iha vastapäin, että olin hereillä kaikki yöt ja sit heräilin siinä illalla tai siis päivällä. - - Pakko oli lopettaa, se kotona istuminen, alko vittuuntua vähä siihen.

Minna 32v: Että ei siinä jaksanut enää mitään muuta. Ja sitte tuli vakava masennus ja kaikki tämmöset päälle, että. – Mulle tuli semmoset hyvät fiilikset sitte kun mä tajusin, että joku halua niinku antaa mulle mahdollisuuden, että mä pääsisin pois tästä elämäntilanteesta.

Vaikka ilmainen ulkomaanmatka ja auringon lämpö houkuttelivat varmasti nuoria mukaan projektiin, tuli haastattelussa selkeämmin ilmi nuorten vahva halu saada muutosta elämäänsä. Projektiin osallistumalla nuoret toivoivat pääsevänsä hetkeksi pois omasta elämäntilanteestaan sekä saavansa näin kaivattua hengähdystaukoa.

5.3 Kokemukset Rückenwind-projektista

Tässä luvussa käsittelen millaisia nuorten kokemukset Rückenwind-projektista ovat olleet. Haastatteluissa erityisesti nuorten kokemukset työnteosta ja sosiaalisista suhteista korostuivat, jonka vuoksi keskityn näihin tekijöihin tarkastellessani nuorten kokemuksia projektista. Lisäksi sosiaalisten suhteiden ja työnteon merkitykset nähdään usein nuoren hyvinvoinnin kannalta keskeisinä tekijöinä erilaisissa projekteissa.

5.3.1 Työnteko

Syrjäytymistä ehkäisevissä hankkeissa työnteko nähdään keskeisenä välineenä edistää nuorten elämää. Työnteko tuo säännönmukaisuutta ja näin myös turvallisuuden tunnetta nuorten päivärytmiin ja elämään. Lisäksi mielekäs ja palkitseva työ edistää yksilön hyvinvointia. (Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007–2011, 54.) Myös Rückenwind-projektissa työnteko nähdään hyvin tärkeänä osana nuorten arkea. Projektissa nuorille tarjotaan toiminnallisia ja yhteishyödyllisiä aktiviteetteja kuten veneiden entisöintiä, rakennusten kunnostamista ja korjausta sekä yleistä ympäristöstä huolehtimista. Keskeistä projektissa on, että työnteossa on tekemisen makua ja nuoret saavat onnistumisen kokemuksia työnteon lomassa, jolloin nuoret myös motivoituvat työntekoon paremmin. (Rückenwind 2012.)

Projektissa työntekoon nuoret suhtautuivat suurimmaksi osaksi hyvin positiivisesti ja nostivat esille haastatteluissa mm. työn ”leppoisuuden”:

Janne 24v: Ei tarvi stressailla mistään. Ja ei siellä ole mitään kellokortteja, eikä mitään. Et nyt on kahvitauko ja... Ei nyt katota kellosta, että millon päivä loppuu, että sitä tehdään niinku omilla ehdoilla..

Jannika 23v: No ensinnäkin se tuntui, ettei se ollu tavallaan työtä kun oli ulkomailla ja siellä oli eri käsitys kuitenkin noista aikatauluista, että ei siellä ollu mitää väliä, että jos meni vähän myöhässä.

Joustavan aikataulun ja yleisen rennon meiningin ohella nuoret mainitsivat työntekoon vaikuttaneen suuresti uuden ympäristön. Uusi ympäristö ja ilmasto nähtiin merkittävänä tekijänä työnteon mielekkyyttä ajatellen:

Minna 32v: Mutta olihan se semmosta erilaista, vaikka sä teit töitä, mutta oli siellä niinku erilainen ilmasto, joku 35 astetta päivällä lämpöä, niin kyllähän siellä naama virneessä sitä työtä teki. Että se ei tuntunut työltä, että jos ois täällä (Suomessa) pitänyt tehdä niin, sitte ois varmaan ottanut kupoliin kunnolla.

Projektissa korostuivat toiminnalliset ja tavoitteelliset työtehtävät. Nuorten työtehtävät olivat hyvin käytännönläheisiä ja nuorille asetetut tavoitteet työtehtävien valmistumisesta helpottivat nuorten työntekoa. Haastatteluissa nuoret toivat esille, että heidän mielestään tärkeää vapaaehtoistyönteossa oli se, että työnteon tarkoituksena oli kohentaa kohdemaan asukkien oloja. Projektilla nähtiin näin olevan hyvä tarkoitus, mikä motivoi nuoria tekemään työtä hyvillä mielin. Nuoret toivat esille myös toisten nuorten merkitystä työnteossa: työskentely koettiin mielekkäämmäksi, kun töitä sai tehdä muiden nuorten kanssa yhdessä. Vapaaehtoistyön ajatusta ”työnteolla ruokaa ja majoitus” pidettiin toimivana projektissa ja sen koettiin palvelevan molempia osapuolia tasapuolisesti:

Janne 24v: Ite saa ruokaa siitä ja majoituksen ja sitte toiset saa siitä pikku hiljaa valmista. Niin se on semmonen...Yksinkertasta ja vanhan aikasta. - - Toimivaa.

Tärkeää oli nuorten mielestä myös työn konkreettisuus: nuoret näkivät koko ajan miten työ pikku hiljaa valmistui heidän työntekonsa avulla. Hienoja hetkiä projektissa olivatkin hetket, jolloin työprojekti saatiin valmiiksi vaikka epävarmuuden hetkiä ajan riittävydestä oli ollut:

Roope 23v: Ja siis olihan seki sitteki, ku saatii se veneki valmiiks ni oli jees, ku jossai välis ku tuntu et ei tästä mitää tuu.

Vaikka nuoret kokivat työnteon pääsääntöisesti leppoisaksi, asetti työnteke ajoittain haasteitakin. Alussa joillakin nuorilla oli vaikea tottua työnteeseen ja siihen, että työtä saatettiin tehdä ajoittain urakallakin eli välillä pitempää päivää. Erityisesti nuorille, joiden arki ennen Rückenwindiä oli ollut varsin tyhjää koulun tai työn puutteen takia, pitkät päivät ja aikaiset aamut vaativat totuttelua:

Jannika 23v: Että ku siellä kuitenkin tehtiin monta tuntia töitä päiväs, ja ku ei ollu oikee tottunu ikinä oikeastaan siihen, että joka päivä... - - Ja sitte mä ajattelin et eikö tääl oo yhtään vapaa-aikaa, et koko aja mentii johonki mut... Kyllä siihen sit tottu, et ei sitä vapaa-aikaa sit ollu niin paljon. - - Mutta justiin tottu siihen...Niin en mä sitä enää kaivannut sillee enää.

Rytmiin totuttelun ohella nuoret joutuivat välillä pistämään kunnolla töppöstä toisen eteen, että työ saatiin tuotua päätökseensä. Työprojekteihin olisikin kaivattu aikaa välillä hieman lisää. Ajoittaisesta kiireestä huolimatta nuoret pitivät työskentelyä kohdemaassa mielenkiintoisena, hyödyllisenä kokemuksena.

5.3.2 Sosiaaliset suhteet

Elämänhallintaa ja osallisuutta vahvistavissa projekteissa keskeisenä pidetään, että nuorelle tarjotaan yhteisöä tai vertaistukea, jonka myötä nuoren on helpompi kiinnittyä yhteiskuntaan. Muiden nuorten kanssa ryhmässä työskentely auttaa myös samaisumaan muihin nuoriin sekä opettaa yhteistyötä sekä vastuunottoa. Ylinampan (2005) mukaan tärkeää on myös pyrkiä luomaan nuorille juuri johonkin kuulumisen sekä yhteisöllisyyden tunne yhdessä tekemisen kautta. (Vartiainen 2008, 17–34). Tämän vuoksi muiden nuorten ja ohjaajien läsnäolo projekteissa on hyvin tärkeää. Rückenwind-projektissa nuoret asuivat yhdessä muiden eri maista projekteihin tulleiden nuorten ja ohjaajien kanssa. Projektissa muiden nuorten kanssa vietetty aika niin työnteon merkeissä kuin vapaa-ajalla korostui ja yhteisestä ajasta nautittiin:

Jannika 23v: Joo mä tykkäsin siitä kun me oltiin kuitenkin samassa rakennuksessa. Kyllä mä tykkäsin siitä, et ei tehty pelkästään töitä yhdessä vaan ollaan yhdessä muutenkn..

Muiden nuorten kanssa oleilun lisäksi nuoret hakeutuivat toistensa seuraan myös tilanteissa, joissa kaivattiin tukea. Koska projektiin saattoi tulla useampikin samaa kansalaisuutta oleva nuori, projektin alussa haettiin turvaa ja seuraa erityisesti oman maalaisista nuorista. Myös joidenkin nuorten kielitaidottomuus tai oma kielitaidottomuus saattoi alussa hidastaa muuhun ryhmään tutustumista ja tämän vuoksi nuoret pysyivätkin projektin alku päivinä omiensa seurassa, mikä kävi ilmi usean nuoren haastatteluista:

Janne 24v: Aika paljon me pyörittiin Suomi-porukallaki. Niin, ehkä vähä liiankin paljon. Se tietysti on, vähän ku tuolla on niin paljon semmosia, joilla on välillä vähän niin hakemista se homma. Että pysyy tavallaan omien lähellä.

Roope 23v: No en mä tiedä, koska ei ne puhunu tai osannu englantii kovin hyvin. Nii se oli pieni ongelma, mutta kyllä me nyt korttii pelattii ja kaikkee tämmöst ihan hauskaa.

Jannika 23v: Ei silleen hirveenä tullu puhuttua ehkä. Mut joo, kyllä siellä niinku kaks heti oli samalla aaltopituudella ja näin että... Sen toisen kaa sillee pysty vähän enemmän keskustella ku se käytti niitä helppoja sanoja. Mutta sitte oli taas niitä, jotka osas varmaan sillee täydellisesti englantia ja enhän mä tajunnu mitää, jos ne ei käyttäny helppoi sanoi.

Muihin suomalaisiin nuoriin tukeuduttiin erityisesti tilanteissa, joissa oma kielitaito ei riittänyt. Nuoret kuitenkin auttoivat toisiaan mielellään, ja tulkkasivat toisilleen tarpeen mukaan, jolloin kukaan nuori ei jäänyt ulkopuolelle kielitaitonsa takia. Kielitaidottomuus ei loppujen lopuksi vaikeuttanut elämistä sen suuremmin, sillä nuoret pysyivät turvautumaan tarvittaessa myös elekieleen, mikäli tulkkaminen ei tuottanut tulosta:

Jannika 23v: Joo se kuitenkin puhu englantia. Niin siltä mä aina kyselin, että mitä tuo nyt sanoi.

Janne 24v: Että se oli mulla kans vähä niinku yks homma, välillä olla siinä kääntäjänä (muille nuorille). -- No muutama ei puhunut mitään muuta ku Italiaa. Mutta sitte vedettiin elekielellä.

Muiden nuorten vertaistuki oli myös omiaan rohkaisemaan hieman ujompiakin nuoria käyttämään kielitaitoaan ja osallistumaan erilaisiin keskusteluihin omasta epävarmuudesta huolimatta.

Jannika 23v: Siellähän oli ne kaks, mistä ne nyt oli...Jostain Unkarista, niin ne ei puhunut sanaakaan englantia. Että sitte ko ne pärjäs siellä, niin mä olin ihan, että ”kyllä mäkin nyt pärjään”.

Kun projekti pyörähti kunnolla käyntiin, koettiin myös tutustumisprosessien muihin nuoriin alkavan. Nuoret alkoivat tutustua rohkeammin toisiinsa ja viettämään enemmän aikaa muiden maalaisten nuorten kanssa ja uusia ryhmiä alkoikin syntyä. Pulkanon (2008, 510) mukaan ihmisillä on taipumus muodostaa ryhmiä luonnostaan, riippumatta siitä, onko prosessiin pyritty vaikuttamaan ohjaamisella vai ei. Mikäli olosuhteet ovat otolliset, niin nuoret kuin aikuisetkin muodostavat ryhmiä. Ryhmien muotoutuessa tutustuminen eri maista tulleisiin nuoriin ja heidän kulttuuriinsa koettiin jännittäväksi ja avartavaksi kokemukseksi:

Janne 24v: Kyllä sitten loppua kohden muuttu tosi paljon. Aluks kaikki oli sillee vähä omissa porukoissa, mutta kyllä se siitä pikku hiljaa.

Minna 32v: Niin se oli se kaks ekaa päivää me hengailtiin yhdessä (suomalaiset) ja sitte kolmannen päivän jälkeen niin se jotenki niinku hajos, se meidän ryhmä tai..Me ruvettiin niinku kaikki hengailleen, että mä hengailin niinku enimmäkseen puolalaisten ja virolaisten kanssa ja sitte (nimi) lähti niinku enemmän Italialaisten kanssa ja (nimi) lähti kreikkalaisten kaa. - - Parempiki, ettei hengaille oman maalaisten kaa. Se tavallaan niinku avartaa.

Kun nuoret alkoivat tutustua rohkeammin toisiinsa, alkoi nuorten välille syntyä ystävyssuhteita. Haastattellessani nuoria, nuoret totesivatkin projektissa paikan päällä solmittujen ystävyssuhteiden kestäneen tähän päivään saakka:

Minna 32v: Suomalaisilla ei ollu mulle oikeestaan merkitystä, mutta niillä puolalaisilla varsinki, että tuli semmonen elinikänen ystävyys. Ja tota niin tuli tämmönen tunne, että näitten raskaitten vuosien jälkeen niinku voi, pystyy vielä niinku sitomaan ystävyyttä, eikä tarttenut sanoa sanallakaan kaikkea.

Muiden nuorten vertaistuen ohella ohjaajat ovat merkityksellisiä pajatoiminnan kaltaisten projektien onnistumisen kannalta. Ohjaaja voi roolillaan vaikuttaa vuorovaikutukseen sekä projektin yleiseen ilmapiiriin. Tärkeää olisikin, että ohjaajat kohtaisivat nuoret tasaveroisina yksilöinä ja välittäisivät heistä aidosti. (Leinonen & Pekkala 2004, 19.) Rückenwind-projektissa nuoret kokivat ohjaajat projektiin ”juuri sopiviksi” ja ohjaajien kanssa tultiin hyvin toimeen. Ohjaajien toiminnassa nuoret korostivat rentoa suhtautumista sekä molemminpuolista kunnioitusta ja helposti lähestyttävyyttä.

Janne 24v: Et siellä ne vetäjät, että niitten kaa tuli kyl helposti juttuun.. - -Ja sitte ne oli aikalailla ite mukana koko aja hommassa...Että ei yrittäny olla missään korkeammassa asemassa. - - Se oli kyllä, tai se on mun mielestä kyllä tommosessa (projektissa) tärkein, että ne on samalla tasolla nuorten kanssa, koska se vois muuten mennä vähä semmoseks suorittamiseksi se touhu.

Ohjaajat lähtivät myös mukaan toimintaan erittäin hyvin ja toimivat nuorten parissa tukien nuoria tarvittaessa. Ohjaajat eivät pyrkineet ottamaan auktoriteettista roolia tai ohjailemaan nuoria jatkuvasti, minkä koettiin olevan hyvä asia ja motivoivan nuoria entistä enemmän eri aktiviteetteihin. Toisaalta taas erään nuoren kohdalla ohjaajan vaihtuminen ennen Rückenwind-projektiin lähtöä aiheutti ”harmaita hiuksia” ja hämmennystä:

Minna 32v: Joo T meille lähti, että eka K:n piti lähtee. - - Kyllähän siitä tuli semmonen todella huono filis, kun aateltiin että hitto ois voinu sen

kaa mennä. - - Et ei siihen (T) voinu tukeutua tai puhua sille niinku K:lle ois voinu puhua. - - Että jos jotakin siitä matkasta jäi harmittaan, niin oli just se, että K ei päässyt lähteen sinne. Että se ois varmaan ollut helpompi sitten ihtelle alkuun. Että se oli vähä niinku siihen elämäntilanteeseen, tuntu välillä, että liikaa muuttujia.

Alkukankeuden myötä nuori kuitenkin löysi Rückenwind-projektissa muita ohjaajia, joihin tukeutua tarvittaessa. Kyseisen nuoren sitaatti kuitenkin osoittaa, että Rückenwindin kaltaisissa projekteissa, olisi hyvä jos ohjaajat eivät muuttuisi ”kerta heitolla”, mikäli mukana on ns. herkempiä nuoria, jotka eivät ole niin helposti uusiin tilanteisiin mukautuvia. Kaiken kaikkiaan nuorten haastatteluista kuitenkin ilmeni, että ohjaajat koettiin sopiviksi projektiin ja heidän tehtävänsä tukea ja auttaa nuoria tarvittaessa onnistui.

5.4 Projektin vaikutukset nuoriin

Rückenwind-projektin tavoitteena on rohkaista nuoria kansainvälisyyteen sekä vahvistaa nuorten itsetuntoa tarjoamalla nuorille onnistumisen kokemuksia uudessa ympäristössä (Rückenwind 2012). Nuoria haastatellessa pyrin selvittämään kokivatko nuoret projektilla olleen vaikutusta juuri edellä mainittuihin tekijöihin. Tässä luvussa tuon esille nuorten ajatuksia projektin vaikuttavuudesta nuorten kansainvälisyyden lisääntymisen ja itsetunnon kehittymisen näkökulmasta.

5.4.1 Kansainvälisyyden lisääminen

Nuorten kokemukset kansainvälisyyden lisääntymisestä vaihtelivat jonkin verran, mutta pääsääntöisesti nuoret kokivat Rückenwind-projektin lisänneen pohdintaa uusien ulkomaankokemusten suunnittelun ja toteutuksen suhteen:

Minna 32v: Että se niinku kipinä iski siihen, että haluaa lähteä muihin maihin tutustuun ja muidenki maiden ihmisiin. --Niin mua oli aina kiinnostanut erityisnuoret, mutta sitte se erityisnuoret kääntyki tähän monikulttuurisuuteen. Eli se, että mä halusin ite vielä syvemmälle ja Ranskan jälkeen vielä enemmän.

Kyseisen haastateltavan kohdalla mielenkiinnon lisääntyminen kansainvälistä toimintaa kohtaan näyttäytyi vahvana ja ajatus uudesta ulkomaanmatkasta kytikin jo mielessä. Projekti kirkasti myös haastateltavan tulevaisuudenkuvia, sillä projektin myötä haastateltavan halu tehdä työtä eri kulttuureista olevien nuorten kanssa vahvistui. Toisinaan haastateltava mainitsi myös työnteon ulkomailla hyvin mahdolliseksi vaihtoehdoksi, mikäli töitä Suomen ulkopuolelta sattuisi saamaan. Haastateltavista myös Janne koki, että projekti vahvisti hänen halujaan jatkaa samankaltaisissa projekteissa. Minnan tavoin Jannekin pohti tulevaisuudensuunnitelmiaan kansainvälisen nuorisotyön leivissä:

Janne 24v: --Ja sitte ku tuolla justiin oli muutamia semmosia vähän hankalampia tapauksia...Niin tavallaan silloin se on iha niinku sitä nuorisotyötä, että ei vaan oo sillail et katotaan perään, vaan siinä oikeesti koitetaan saaja niitä mukaan ja aktivoitua sun muuta...Niin kyllä sillail vähä kiinnostus heräs siihen.-- Ku ainaki tommonen kansainvälinen työ ja nuorisomyönteisyys lisäänty. En mä nyt varmaan sille alalle päädy, mutta niinku, kyllä se tavallaan vaihtoehto vois olla.

Haastatteluisissa kansainvälisyyden lisääntymisestä kysyttäessä yksi nuori ei osannut sanoa yhtä selkeästi, minkälainen vaikutus projektilla oli ollut häneen kuin muilta muut nuoret. Nuoren mukaan projektilla ei ollut ”semmoista vaikutusta” sillä nuori oli jo aikaisemmin tiennyt, että haluaa lähteä ulkomaille tulevaisuudessakin. Projektin jälkeisestä elämästä haastateltaessa, toi nuori kuitenkin esiin monia uusia kansainvälisiä kokemuksia, joista voidaan päätellä projektin lisänneen entisestään nuoren halua kansainvälisiin kokemuksiin:

Roope 23v: Mä oo käyny vuoden sisäs varmaan 20:ssa maassa. - - Kreikkassa olin 3 kk (Villa Elban kautta)..Oli mulla sen jälkeen vissii yks nuorisovaihtoki.

Yllä mainitun nuoren lisäksi, kaksi muuta nuorista oli jatkanut matkailuaan projektin jälkeen. Esimerkiksi Minna kertoi projektin jälkeen lähteneensä Viroon opiskelijavaihtoon ja Janne matkusteli työnsä puolesta reilun vuoden verran Euroopan ulkopuo-

lolla. Yksi nuorista sen sijaan ei ollut projektin jälkeen matkustellut sen kummemmin, vaikka asiaa olikin pohtinut. Käytännön järjestelyt pidättelivät Jannikaa tämän omasta mielestä Suomessa:

Jannika 23v: Siinä on se, että mieluusti menis vaikka vuodeksikin, mutta sitte pitää ajatella varmaan enemmän, että joutuu antaa kämpän pois ja sellasia asioita. Että se kuukausi siinä mielessä, että sen tekis monta kertaaki...tai siinä ei tarttis paljo ajatella mitään.

Kansainvälisyyteen rohkaisuun liittyy kiinteästi myös kielitaidon parantaminen. Eläminen ulkomailla kehittää myös väistämättä kielitaitoa ja kykyä toimia kieli- ja kulttuuritaustaltaan erilaisissa ympäristöissä ja yhteisöissä, joissa oma kielitaito on laitettava testiin silloin tällöin jopa luovilla tavoilla (Cimo 2009, 27). Projektin alussa erityisesti naispuoliset haastateltavat olivat kokeneet kielitaitonsa varsin riittämättömäksi ja alkuvaiheissa nuoret turvautuivatkin muiden nuorten tulkkiapuun (ks. 5.3.2. *sosiaaliset suhteet*). Projektin kuluessa molemmat nuoret kuitenkin rohkaistuivat puhumaan vieraalla kielellä epävarmuudestaan huolimatta:

Minna 32v: Siinä tilanteessa oli pakko puhua, ku ei ollu muutako ne kaks suomalaista ja jos ei ne ollu siinä paikalla justiin, että jotain halus sanoa, niin sun oli pakko avata suu ja vääntää ja kääntää. Niin kyllä se tuntui, että se parani tai sitte itseluottamus kohos niin, että se parani.-- Että tämän reissun jälkeen on uskaltanut niinku puhua enemmän englantia.

Minna toi haastatteluissa esiin oman kielitaitonsa parantumisen, jonka myötä nuori koki, että hänen oli myös helpompi ottaa kontaktia tulevaisuudessakin vieraalla kielellä. Jannika taas koki, että hänen rohkeutensa ottaa kontaktia vieraalla kielellä oli lisääntynyt, vaikkei kielitaito niinkään ehkä ollut parantunut:

Jannika 23v: Sinne (projektiin) lähtiessä oli vähä sellasta, mitä mä nyt sanon, ja en mä nyt, kuinka mä nyt teen ku mä haluan sanoa tämän ja tämän.—Niin nyt ehkä enemmän uskaltaa ottaa kontaktia silläilalla, vaikkei kieltä osaakaan.

Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön asiantuntija ja palveluorganisaatio Cimon (2009, 32) mukaan kansainvälisyyteen on perinteisesti liitetty edellytys hyvästä kielitaidosta, mutta merkityksellisemmäksi nousee kuitenkin yksilön avoimuus, uteliaisuus, kyky sietää epävarmuutta ja rohkeus toimia vieraalla kielellä kielitaidon tasosta huolimatta. Minnan ja Jannikan kohdalla Cimon kansainvälisyyden ”kriteerit” toteutuivat kielitaidon heikkoudesta huolimatta. Molemmat lähtivät rohkeasti ja avoimesti kokeilemaan taitojaan vaikka epävarmuutta omasta kielitaidosta oli. Cimon mukaan nämä valmiudet opettavat nuoria keskeisesti esimerkiksi myöhempään työelämään, olipa työpaikka kansainvälinen tai ei (esim. epävarmuuden sietäminen).

Projektin kansainväliset vaikutukset vaihtelivat siis jonkun verran eri nuorten kohdalla. Esimerkiksi poikien kohdalla kielitaito ei muuttunut huomattavasti kun taas tyttöjen kohdalla kielitaidon koettiin parantuneen. Tästä huolimatta kolmen nuoren kohdalla esimerkiksi matkustelu oli jatkunut kiivaampana projektin jälkeen, mitä voidaan pitää erittäin positiivisena merkinä.

5.4.2 Projektin vaikutus itsetuntoon ja nuoren omaan kehittymiseen

Nuorten sosiaalista vahvistamista ja syrjäytymistä ehkäisevissä projekteissa ja hankkeissa yksi keskeisimmistä tavoitteista on vahvistaa nuoren itsetuntoa ja kehittää nuoren taitoja sekä ajattelukykyä. Rückenwind-projektissa yhtenä merkittävänä tavoitteena on nuoren itsetunnon kohentaminen tarjoamalla nuorelle onnistumisen kokemuksia (Rückenwind 2012).

Rückenwind-projektilla ei ollut miespuolisten osallistujien mukaan ollut heidän itsetuntoonsa juurikaan merkitystä, sillä molemmat nuoret kokivat oman itsetuntonsa varsin hyväksi jo ennen Rückenwind-projektiin mukaan lähtöä. Projektin naispuoliset osallistujat sen sijaan kokivat projektin vaikuttaneen positiivisesti heidän kokemukseensa omasta pärjäämisestä:

Jannika 23v: No en mä vielääkään osaa niitä kieliä, että en mä kyllä opinut siellä varmaan paljoa...Kyllähän se sinänsä, että tiesi kuitenkin, että pystyy siihen...Että voi mennä vaikka myöhemmin uudestaankin.

Minna 32v: Kyllähän se niinku, itsetunto kohos ihan järjettömästi. Ja sitte niinku huomias, että mä uskallanki lähteä Suomesta pois, että mä pärjään muuallakin kuin Suomessa. - - Se luottamus itseen, että sä pärjääät, että heittäydy sinne tuntemattomaan ja kato minne siivet kantaa.

Vaikka molemmat nuoret korostivat projektin merkitystä pärjäämisen kokemuksen rakentumisessa, toi haastateltavista nuorista Minna vahvemmin esille projektin suoran vaikutuksen itsetuntonsa kohoamiseen kuin Jannika, joka puhui enemmänkin pärjäämisen kokemuksesta kuin itsetuntonsa vahvistumisesta. Toisaalta kyseisen nuoren haastatteluista on kuitenkin rivien välistä luettavissa itsetunnon kohenemista, vaikkei yhtä kirkkaasti kuin Minnan kohdalla.

Itsetunnon kohoaminen projektin myötä naispuolisten osallistujien kohdalla selittynee ottamalla huomioon nuorten elämäntilanteen ennen Rückenwind-projektiin lähtöä: molemmilla nuorilla masennus näyttäytyi arjessa vahvana tekijänä jo kauan ennen Rückenwindiä ja horjutti nuorten itsetuntoa. Miespuolisten osallistujien kohdalla yleinen terveydentila taas näyttäytyi suhteellisen ”normaalina” ja tasapainoisena. Yleiset terveydentilalliset erot mies- sekä naispuolisten osallistujien kohdalla selittänevätkin osaltaan miksi Janne ja Roope eivät kokeneet itsetuntonsa kohentuneen samalla tavoin kuten Minna ja Jannika. Toinen itsetunto eroja miespuolisten ja naispuolisten osallistujien välillä selittelevä tekijä lienee nuorten kokemus omasta kielitaidon tasosta. Naispuoliset osallistujat kokivat kielitaitonsa varsin riittämättömäksi (ks. 5.4.1. *Kansainvälisyys*), mutta projektin myötä kielitaito parani, jolloin myös itsetunto koheni onnistumisen kokemuksen myötä:

Minna 32v: Se oli aina onnistumisen meininki ku joku ymmärsi, mitä sä haluat sanoa, ilman että joku tulkkaa, et on iha JES, se ymmärsi!

Miespuoliset osallistujat taas pitivät omaa kielitaitoaan suhteellisen hyvänä jo ennen projektiin lähtöä, eivätkä joutuneet tyttöjen tavoin kamppailemaan kielitaitonsa kanssa. Kyseisten haastateltavien kohdalla voitaisiin siis osaltaan pohtia kuuluivatko nuoret täysin kohderyhmään koulupudokkuudestaan huolimatta ottaen huomioon nuorten

yleisen hyvinvoinnin ja hyvän kielitaidon. Janne ja Roope kyseenalaistivat myös itse haastattelun aikana kuuluvuuttaan kohderyhmään:

Roope 23v: Mä en ehkä ollut maailman paras vaihtoehto tohon, koska mä kuitenkin tein töitä jos mulle vaan maksetaan ja tälle. Oliha se, et mul ei ollu koulupaikkaa, et se oli sillee (yksi kohderyhmään kuulumisen kriteeri). - - Et vielä huonommassa jamassa olevia nuoria mä uskon, et se auttais.

Janne 24v: Ite ei nyt sillai menny siihe kohderyhmään justiin mutta...

Vaikka kaikki nuoret eivät kokeneet itsetuntonsa kohentuneen, toivat nuoret esille projektin myötä oppimiaan uusia asioita. Erityisesti muiden nuorten läsnäolon nähtiin näyttelevän suurta osaa opittujen asioiden kannalta:

Janne 24v: Ehkä niinku oppi enemmän semmoista avarakatseisuutta, avoimuutta ja sitte tämmöstä, ehkä niinku oppi suhtautuun ihmisiin, jotka on vähä erilaisia ku ite, sillai arvostaa enemmän ja semmosta – Niin kyllä se tuntu ainakin, et sillail se (projekti) on maksanu ittensä takasin. Paljon paremmin tulee toimeen eri paikoissa, eri ihmisten kaa, ku yrittää olla sillee mahdollisimman ennakkoluuloton. Ku kaiken näköstä porukkaa kohtaa.

Minna 32v: Varmaan opin sen itsestäni, että mä pystyn olemaan muitten ihmisten kaa 24/7. Vaikka ne ei ole perheenjäseniä. Mulla on aina ollut vähän ongelma, että mä en päästä ihmisiä lähelle. --- Että sen mä opin, etä mä voinki päästää ihmisiä lähelle ja pystyn elää niitten kaa.

Erilaisista kulttuureista tulevien nuorten ansiosta projektin koettiin opettaneen avarakatseisuutta, avoimuutta ja kykyä ajatella laajemmin. Projektin nähtiin näin ollen vaikuttaneen positiivisesti siihen, miten nuoret asennoituvat uusiin tilanteisiin ja ihmisiin. Toisaalta projektin myötä nuoret saattoivat oppia myös itsestään paljon, kuten Minnan sitaatista voi päätellä.

6 POHDINTA

Oma kiinnostukseni tätä opinnäytetyön aihetta kohtaan juontaa juurensa parin vuoden takaisesta vaihtokokemuksestani. Tuolloin vietin itse puolisen vuotta Hollannissa vaihto-oppilaana. Tuon puolen vuoden sisään mahtui paljon hienoja, hymynkareen kasvoille vieläkin tuovia kokemuksia, mutta myös paljon tilanteita, joissa jouduin haastamaan itseäni vieraassa ympäristössä. Vaihtokokemukseni kasvatti minua suuresti ihmisenä, sillä se vahvisti omaa itsetuntoani ja antoi tunteen, että minä pärjään kyllä. Rückenwind-projektissa on kyse samankaltaisten tuntemusten antamisesta nuorille: nuorille halutaan antaa mahdollisuus kokeilla omia siipiä ja todeta, että omat siivet voivat kantaa, vaikka ne eivät välttämättä olisi aina kantaneetkaan.

Rückenwind-projektiin nuoret hakeutuivat niin ulkoisten kuin sisäisten motiivien johdattelemana. Kaikki haastateltavat pitivät projektiin osallistumista hyvänä vaihtoehtona jo sen takia, että projektiin osallistumalla heillä oli mahdollisuus päästä ulkomaille pidemmäksi aikaa. Ulkomaanmatkan nähtiinkin toimivan ulkoisesti motivoivana tekijänä projektiin osallistuttaessa. Haastatteluissa vahvemmin esiin nousi kuitenkin sisäisesti motivoivien tekijöiden merkitys. Tämä ilmeni nuorten haluna saada muutosta silloiseen elämäntilanteeseensa, jota värjivät mm. terveysongelmat sekä tyhjä arki. Projektiin osallistumalla nuoret toivoivat saavansa myös pientä hengähdystaukoa arjestaan Suomessa.

Haastatteluissa nuorten koulutushistoriaa värjivät pitkälti koulujen keskeytyminen, oman koulutusalan löytämisen vaikeus sekä oppimisvaikeudet. Nuoret pitivät koulussa tapahtuvaa opetusta liian teoreettisena, minkä koettiin vaikuttavan motivaation tasoon. Rückenwind-projektissa nuoret kokivat kuitenkin työn teon mielekkääksi konkreettisuuden ja käytännönläheisyyden vuoksi, jota perinteinen koulujärjestelmä ei Kohosen ja Leppilammen (1994, 47) mukaan pysty yksilöille juurikaan tarjoamaan liiallisesta teoreettisuudestaan johtuen. Nuoret pitivät hyvin merkityksellisenä myös sitä, että tehtävä työ oli hyödyllistä ja sitä tehtiin yhteisvoimin niin muiden nuorten kuin ohjaajien kanssa. Nuorten työmotivaatio näyttäytyikin erittäin korkeana Rückenwind-projektissa. Julkisissa keskusteluissa ja nuoriin kohdistetussa yhteiskuntapolitiikassa korostetaan usein juuri nuorten aktivoimisen tarpeellisuutta. Tällaiset puheet leimaavatkin helposti työttömiä nuoria laiskoiksi. Kyse ei kuitenkaan ole niinkään nuorten ak-

tiivisuuden puutteesta, vaan nuoren aktiivisuuden suuntaamisesta uudelleen. Nuorisoprojekteissa voidaan pyrkiä tuottamaan aktiivisuutta, mutta yhtä tärkeäksi projekteissa nousee nuorten aktiivisuuden hallinta ja kanavoiminen. Kun projekteissa tarjotaan nuorelle mielekästä, käytännönläheistä tekemistä, löytyy nuorilta paljonkin motivaatiota. (Paju & Vehviläinen, 2001, 249.)

Projektissa nuorten ajatukset itsetunnon kehittymisestä vaihtelivat: naispuolisten osallistujien mukaan projekti oli vaikuttanut heidän itsetuntonsa kohentumiseen, kun taas miespuolisten osallistujien kohdalla projektin vaikutukset itsetunnon kohentumiseen olivat hyvin vähäiset. Nuorten taustoja tarkastelemalla on kuitenkin helppo ymmärtää, miksi itsetunnon kohentuminen ilmeni parhaiten juuri naispuolisten osallistujien kohdalla. Molempien historiaa väritti vahvasti masentuneisuus, joka vaikutti molempien nuorten arkeen. Ainainen epävarmuus ja jännittyneisyys, vievät nuoren arjesta voimaa. Itseluottamuksen puute lisää epäonnistumisen pelkoa, ja häpeän tunnetta. Pelko taas aiheuttaa pettymyksiä ja lisää nuoren tuntemusta siitä, että hän ei osaa tai pysty tekemään asioita. (Salovaara & Honkonen 2008.) Usein tilanteissa, joissa nuoren itsetunto on heikko, nuoren ajatteluun kytkeytyykin paljon itseensä kohdistuvia kielteisiä tuntemuksia ja ajatuksia, jotka voivat alkaa toimia itseään toteuttavina noidankehämaisinä ennustuksina: Kun en ole aikaisemmin onnistunut, miksi onnistuisin tälläkään kertaa? (Nurmi 2011). Tämän takia, jo pienet onnistumisen kokemukset voivat kohentaa tai antaa sysäyksen nuoren itsetunnon vahvistumiselle.

Sosiaalisesti vahvistavissa nuorisoprojekteissa keskiöön nousee usein myös nuorten sosiaalisten taitojen kehittäminen. Haastatteluissa nuoret toivat esille monikulttuurisuuden merkityksen sosiaalisten taitojen kehittämisessä. Eri kulttuurista olevien nuorten kanssa yhdessäolo lisäsi nuorten mukaan avoimuutta muun muassa erilaisista kulttuureista tulevia nuoria kohtaan sekä kykyä selviytyä erilaisista sosiaalisista tilanteista. Kansainvälisyys luokin mainiot puitteet nuoren sosiaaliselle vahvistamiselle. Uusi toimintaympäristö ja siihen liittyvät uudet ihmissuhteet kehittävät kykyä tulla toimeen uusissa tilanteissa ja samalla nuori voi kehittää kielitaitoaan sekä kulttuurisensitiivisyyttään (CIMO 2009, 34). Projekti on antanut nuorille potkua ja intoa lähteä rohkeammin mukaan uusiin kansainvälisiin seikkailuihin. Joillakin nuorista projekti on myös synnyttänyt ajatuksia työnteosta kansainvälisessä ilmapiirissä. Nuorten kansainvälisten kokemusten positiivista merkitystä ei voi mielestäni korostaa liikaa alati glo-

balisoituvassa maailmassa. Esimerkiksi työelämässä painotetaan entistä enemmän kansainvälisiä valmiuksia ja monikulttuurista osaamista.

Vaikka Rückenwind- projekti on melko lyhykestoinen, tarjoaa se nuorelle paljonkin tilaisuuksia saada sosiaalisesti vahvistavia kokemuksia. Erittäin keskeisenä tekijänä projektissa sosiaalisen vahvistamisen kannalta näyttäytyykin juuri kansainvälisyyden merkitys, jonka myös nuoret toivat esiin haastatteluissa. Haastatteluissa kysyin nuorilta, millaiselle nuorelle projekti heidän mielestään parhaiten sopisi. Nuorten mukaan Rückenwind-projekti sopii parhaiten nuorelle, joka kaipaa ”puhdasta pöytää, jolta aloittaa”. Vieras kulttuuri ja maa yhdessä eri maista tulleiden nuorten kanssa tarjoavat esimerkiksi yksinäiselle ja itsetunnoltaan heikolle nuorelle tilaisuuden irtaantua arjesta Suomessa. Uudessa ympäristössä, jossa kukaan ei ennalta tunne nuorta, on nuoren myös helpompi solmia uusia ystävyysuhteita riippumatta siitä, millainen menneisyys nuorella on.

Kaiken kaikkiaan nuoret pitivät Rückenwind-projektia positiivisena kokemuksena ja kysyttäessä lähtisivätkö nuoret mukaan uudestaan, vastaus oli kaikilla kohderyhmän jäsenillä myönteinen. Suuria muutoksia nuoret eivät projektiin tekisi, mutta sen sijaan pieniä kehittämiskohteita nuoret projektista löysivät. Joidenkin nuorten mielestä projektin kesto olisi voinut pidentää hieman, jolloin myös vapaa-aikaa olisi ollut vähän enemmän. Toisaalta vapaa-aikaan kaivattiin myös lisää yhteisöllistä toimintaa kuten tutustumisleikkejä, joilla muihin nuoriin tutustumista olisi voitu vauhdittaa.

Mielestäni Rückenwind-projektin ainutlaatuisuus piilee juuri siinä, että projekti mahdollistaa tutustumisen uusiin kulttuureihin ja maihin sekä erilaisten ihmisten kohtaamiseen niillekin nuorille, joille se muuten ei olisi mahdollista. Erityisesti sosiaalista vahvistamista kaipaavalle nuorelle juuri nuo vieraassa maassa, kaukana kotoa, koetut onnistumisen hetket voivat olla niitä kokemuksia, jotka kannattelevat nuorta elämässä eteenpäin.

Tutkimukseni tavoitteena oli tuoda esille syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kokemuksia nuorisokeskus Villa Elban kansainvälisestä Rückenwind-projektista. Tuodesani esille nuorisokeskus Villa Elban Rückenwind-projektin toimintamallin sosiaalisen vahvistamisen näkökulmasta, halusin ottaa kantaa myös nuorisoprojektien rooliin

syrjäytymisen ehkäisijöinä. Nuorisoprojektit näenkin tärkeinä toimijoina tilanteissa, joissa halutaan ehkäistä nuorten koulutuksesta ja työmarkkinoilta syrjäytymistä.

Järvisen (2009) mukaan pelkästään koulutukseen tai työnhakuun ohjaavat kurssit eivät auta, jos nuorella on ongelmia elämänhallinnassa, elämänmielekkyyys on kadonnut tai sen etsintä on suuntautunut koulutuksen tai työelämän ulkopuoliseen maailmaan. Koska nuoret on tärkeä saada koulutukseen ja koulutuksesta työelämään, koulutuksen tai työelämän ulkopuolelle jääneille nuorille tarjotaankin herkästi vain juuri kyseisiä toimenpiteitä. Koulutukseen ja työnhakuun ohjaavissa kursseissa keskiössä ovat luonnollisesti koulutukseen ja työnhakuun liittyvien tietojen jakaminen nuorille, jolloin nuorten moniongelmaisuudet (esim. mielenterveysongelmat) jäävät helposti sivuun ja käsittelemättä. Puutteita erityistä tukea tarvitsevien nuorten kohtaamisessa esiintyy Pajun ja Vehviläisen (2001, 160) mukaan myös palvelujärjestelmissä: esimerkiksi työvoimavirkailijoilla, sosiaalityöntekijöillä tai opintojen ohjaajilla ei ole yksinkertaisesti aina aikaa tai resursseja kohdata asiakkaaksi tullutta nuorta yksilöllisesti ja kokonaisvaltaisesti. Monet nuorisotutkimukset vahvistavatkin, että esimerkiksi työelämän tai koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten kohdalla sosiaalinen kuntoutuminen ja vahvistaminen ovat edellytyksenä sille, että esimerkiksi työllistymiseen tai koulutuksellisuuteen kohdistuvien toimenpiteiden vaikutukset olisivat kestävämpiä (Suurpää 2009, 30).

Kun nuori kaipaa kokonaisvaltaisempaa tukea eivätkä perinteiset palvelujärjestelmät enää riitä, astuvat nuorisoprojektit kuvaan paikkaamalla perinteisten instituutioiden puutteita: projekteissa keskeiseksi ei nouse pelkästään koulutusalan tai työpaikan löytäminen nuorelle, vaan nuoren kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen tukeminen mm. nuoren sosiaalisuutta sekä elämänhallintaa vahvistamalla. Nuorisoprojekteissa korostuu näin ollen jokaisen nuoren yksilöllinen kohtaaminen: nuoren elämäntilannetta kartoitetaan yhdessä nuoren kanssa ja siihen pyritään löytämään juuri nuorelle sopivia ja mielekkäitä ratkaisuja. Sosiaalisen vahvistamisen näkökulmasta nuorisoprojektit voivat tarjota nuorille myös kaivattuja onnistumisen kokemuksia elämysten sekä erilaisten työkokeilujen avulla, kuten tutkimukseni tuloksista ilmeni. Nuorisoprojektien yhtenä merkittävänä tekijänä voidaan pitää myös yhteisöllisyyttä ja rennon ilmapiirin luomista. Yhteisöllisyyden avulla pystytään järjestämään ns. ”kokonaisvaltaista ohjaamista”, jolloin nuori ei välttämättä edes tiedosta olevansa ohjauksen kohteena.

(Paju & Vehviläinen 2001, 130; 167; 179.) Kokonaisvaltaisella otteellaan Rückenwindin kaltaiset nuorisoprojektit pystyvätkin usein vastaamaan paremmin erityistä tukea tarvitsevien nuorten tarpeisiin kuin perinteiset palvelujärjestelmät. On kuitenkin hyvä muistaa, että ketään nuorta ei mikään projekti voi auttaa, ellei nuori itse ole motivoitunut osallistumaan projektiin. Halu muutokseen lähtee aina nuoresta itsestään.

Tämän tutkimuksen toteuttaminen on ollut mielestäni opettavainen, mutta myös ajoittain haastava prosessi. Vaikka laadullisessa tutkimuksessa keskeistä ei ole Hirsjärven & Hurmeen (2004, 25–27) mukaan määrä vaan laatu, hieman laajemmalla kohderyhmällä olisin voinut saada vielä kattavampaa tietoa nuorten kokemuksista Rückenwind-projektissa. Ajoittain haastavaksi opinnäytetyön toteuttamisen tekivät mm. syrjäytymisen käsitteen laajuus sekä se, että parin haastateltavan kohdalla jouduin pohtimaan, kuuluivatko he oikeasti Rückenwind-projektin kohderyhmään. Kyseiset haastateltavat toivat myös itse haastattelun eri vaiheissa esiin tämän asian. Toisaalta tämä sai minut myös pohdiskelemaan voisiko asia olla niin, että nämä kyseiset nuoret eivät joko itse tunnista tarvettaan projektille vai tunnistivat, mutta pelkäsivät tulevansa leimatuiksi. Jos nuoret pelkäsivät leimautuvansa, olisi hyvin luonnollista, että kyseiset nuoret pyrkisivätkin tuomaan omaa kohderyhmään kuulumattomuuttaan esiin haastattelussa ja näin vähättelemään esimerkiksi projektin vaikutuksia elämässään. Sosiaalisesti vahvistavissa hankkeissa juuri nuorten pelko leimautumisesta luokin haasteita: miten apua ja tukea tarvitsevat nuoret saadaan mukaan projekteihin, ilman että nuori kokee leimautuvansa? Monella nuorella jo omien ongelmien sekä tuen ja avun tarvitsemisen myöntäminen voi olla iso kynnyksen, saati sitten itse auttavaan projektiin osallistuminen.

Yllä mainitusta pohdiskelusta huolimatta, koen onnistuneeni tuomaan tutkimuskysymyksiäni kannalta oleelliset asiat esiin Rückenwind-projektista. Tutkimusmenetelmäni eli teemahaastattelua pidän onnistuneena valintana, sillä teemoihin jakaminen mahdollisti niin laajan aineiston käsittelyn kuin aineiston analyysin helpomman tarkastelun sekä teemojen hallittavuuden. Haastatellessani nuoria olisin kuitenkin voinut esittää välillä hieman enemmän tarkentavia kysymyksiä. Eskolan ja Suorannan (2003, 213) mukaan tutkimustekstissä tärkeää on pyrkiä kertomaan mahdollisimman tarkasti, mitä aineistonkeräyksessä on tapahtunut ja mitä aineistolle on sen jälkeen tehty. Tutkimusprosessini on kuvattu selkeästi, joten lukijan on helppo ymmärtää,

mitä olen tehnyt ja miksi. Tulkintojani olen perustellut käyttämällä nuorten sitaatteja sekä sitaatteja tukevaa teoriaa, jolloin lukijan on myös mahdollista tehdä joko samoja havaintoja tai kyseenalaistaa havaintojani. Vaikkei tutkimukseni tuloksia voi yleistää projektin ainutlaatuisuudesta johtuen, onnistuin kuitenkin tuottamaan mielestäni uutta, arvokasta tietoa tilaajataholleni Rückenwind-projektin merkityksestä nuorille sekä siitä kuinka projektia voitaisiin mahdollisesti kehittää. Opinnäytetyöni tuo myös vahvasti esiin nuorisoprojektien merkityksen nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä. Jatkotutkimuksena olisi mielestäni mielenkiintoista tutkia, onko Rückenwind-projektilla ollut vaikutusta nuorten koulutuksen tai ammatinvalinnan suhteen.

LÄHTEET

- Aho, Simo, Pitkänen, Sari & Vanttaja, Markku 2012. Nuorten työmarkkinaoikeus ja koulutukseen hakeutuminen. Työmarkkinatuen saamisen edellytyksenä olevan koulutautumisvelvoitteen arviointitutkimus. Työ ja elinkeinoministeriön julkaisuja 3/2012. Työ ja yrittäjyys. PDF-dokumentti.
http://www.nuorisotakuu.fi/files/34028/Nuorten_tyomarkkinatukioikeus_ja_koulutukseen_hakeutuminen.pdf Päivitetty 13.2.2012. Luettu 11.12.2012.
- Autio, Minna & Eräranta, Kirsi 2008. Polarisaatio käsitteenä ja empiirisesti koeteltu-
 na tutkimusteesinä. Teoksessa Minna Autio, Kirsi Eräranta & Sami Myllyniemi
 (toim.) Polarisoituva nuoruus. Nuorten elinolot vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimus-
 seura, Opetusministeriö, Stakes, 8-17.
- CIMO 2009. Matkalla kansainvälisyyteen: Kansainvälistymisen edellytykset koulusta
 työelämään. Seminaarijulkaisu 10.-11.12.2009. PDF-dokumentti.
[http://www.cimo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/cimo/embeds/cimowwwstruc-
 ture/17459_Matkalla_kansainvalisyteen.pdf](http://www.cimo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/cimo/embeds/cimowwwstructure/17459_Matkalla_kansainvalisyteen.pdf)
 Päivitetty 22.4.2010. Luettu 15.10.2013.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä:
 Vastapaino.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2001. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa
 Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta
 ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 24-42.
- Friis, Leila, Eirola, Raija & Mannonen, Marjatta 2004. Lasten ja nuorten mielenterve-
 ystyö. Vantaa: Dark OY.
- Granfelt, Riitta 2004. Hetkeksi jaetut maailmat? Kokemuksia vankilasta ja tuetun
 asumisen yhteisöstä. Janus 12 (2), 134-154. PDF-dokumentti.
http://www.sosiaalipoliittinenyhdistys.fi/janus/0204/artikkeli1_0204.pdf
 Päivitetty 1.6.2004. Luettu 23.11.2012.
- Hakola, Päivi 2010. Pygmalion väliraportti. Kokkola: Nuorisokeskus Villa Elba.
- Hannikainen-Ingman, Katri, Karjalainen, Vappu & Palola, Elina 2012. Toimeentulo-
 tuen alentamisen harkinta. Teoksessa Hannikainen-Ingman, Katri, Karjalainen, Vap-
 pu & Palola, Elina (toim.) Nuoret koulutuspuokkaat sosiaalityön asiakkaina. Helsin-
 ki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisuja 29/2012, 26-33. PDF-dokumentti.
<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/a889a2a2-ad88-4c1a-ae22-1504801857c1>
 Päivitetty 16.4.2012. Luettu 12.11.2013.
- Harinen, Päivi 2008. Hyvä, paha yksinäisyys – Itsellisyys, yksinäisyys ja ystävyys
 myöhäisnuoruudessa. Teoksessa Minna Autio, Kirsi Eräranta & Sami Myllyniemi
 (toim.) Polarisoituva nuoruus. Nuorten elinolot vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimus-
 seura, Opetusministeriö, Stakes, 84-94.

Harinen, Päivi & Halme, Juha 2012. Hyvä, paha koulu. Kouluhyvinvointia hakemassa. Suomen Unicef. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisu 56. PDF-dokumentti.

http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/Hyva_paha_koulu.pdf Päivitetty 19.11.2012. Luettu 22.10.2013.

Harrikari, Timo 2008. Lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisu 87. Helsinki: Hakapaino Oy.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2004. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hämäläinen, Juha & Kurki, Leena 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo-Helsinki-Juva: WSOY.

Jyrkämä, Jyrki 1986. Nuoret sivuraiteille? Nuorisosta, syrjäytymisestä, yhteiskunnasta. Teoksessa Mikkola, Armi. (toim.) Suomalaista nuorisotutkimusta. Tutkijoiden puheenvuoroja. Tutkimuksia ja selvityksiä 1/1986. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen keskus, 37-58.

Järvinen, Tero 2009. Opinpolulta eksyneet. Tilastokeskuksen hyvinvointikatsaus. 1/2009

Järvinen, Tero & Jahnukainen, Markku 2001. Koulutus, polarisaatio ja tasa-arvo: Hyvä- ja huono-osaistuminen perus- ja keskiasteen koulutuksessa. Teoksessa Minna Autio, Kirsi Eräranta & Sami Myllyniemi (toim.) Polarisoitua nuoruus. Nuorten elinolo vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, Opetusministeriö, Stakes, 140-150.

Järvinen, Tero & Markku Jahnukainen 2001. Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. Teoksessa Minna Suutari (toim.), Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura Julkaisu 20, 125–151.

Keltinkangas-Järvinen., Liisa 1994. Hyvä itsetunto.12.painos. Helsinki: WSOY.

Kestilä & Salasuo 2007. Nuorten aikuisten alkoholinkäyttö – Sosiaalisen eriarvoisuuden ilmentymä? Teoksessa Christofer Tigerstedt (toim.) Nuoret ja alkoholi. Alkoholi ja huumetutkijain seura. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisu 75. Helsinki: Hakapaino OY, 121–148.

Kohonen, Viljo & Leppilampi, Asko 1994. Toimiva koulu. Yhdessä kehittäen. Juva: WSOY

Kuula, Ritva 2000. Syrjäytymisvaarassa oleva nuori koulun paineessa. Koulu ja nuorten syrjäytyminen. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.

Leinonen, Tuomas & Pekkala, Terho 2004. Kannattaako työpajatoiminta? Tutkimus työpajojen taloudellisesta ja sosiaalisesta toiminnasta. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:23. Helsinki: Yliopistopaino. PDF-dokumentti.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2004/liitteet/opm_208_tr23.pdf?lang=fi Päivitetty 8.7.2004. Luettu 14.10.2013.

Lämsä, Anna-Liisa 1996. Koulun kulttuurit ja syrjäytyminen koulussa. Teoksessa Siljander & Ulvinen (toim.) Syrjäytymisestä selviytymiseen. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. 66/1996.

Lämsä, Anna-Liisa 2009. Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä – Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Kasvatustieteiden tiedekunta, Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö. Oulu: Oulun Yliopisto. PDF-dokumentti.

<http://herkules oulu.fi/isbn9789514290213/isbn9789514290213.pdf> Päivitetty 27.1.2009. Luettu 4.10.2012.

Lämsä, Anna-Liisa 2009. Nuorten koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisy. Ammattiopisto Luovi. PDF-dokumentti.

<http://www.aeo.fi/wordpress/wp-content/uploads/2009/11/nuorten-koulutuksellisen-syrjaytymisen-ehkaisy.pdf> Päivitetty 9.11.2009. Luettu 11.11.2012.

Mehtonen, Tuija 2011. Sosiaalisen vahvistamisen osaaminen. Teoksessa Lundbom & Herranen (toim.) Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. 13-29. PDF-dokumentti.

<http://www.humak.fi/sites/default/files/liitteet/humak-sos-vahvistaminen-verkko.pdf> Päivitetty 13.9.2011. Luettu 11.11.2013.

Myllyniemi, Sami 2006. Nuorisobarometri 2006 – syrjäytymisen syyt. Teoksessa Wilska, Terhi-Anna (toim.) Uskon asia – Nuorisobarometri 2006. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, Opetusministeriö, 32-38.

Myrskylä, Pekka 2012. Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? Eva Analyysi. nro 19. PDF-dokumentti.

<http://www.eva.fi/wpcontent/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf> Päivitetty 30.1.2012. Luettu 7.12.2012.

Myrskylä, Pekka 2011. Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 12/2011. Helsinki: Edita Publishing OY PDF-dokumentti.

http://www.nuorisotakuu.fi/files/34027/Nuoret_tyomarkkinoiden_ja_opiskelun_ulkopuolella.pdf Päivitetty 17.3.2011. Luettu 20.11.2012.

Nuorisolaki 2006.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/lait_ja_saeaedokset/nuorisolaki.pdf Ei päivitystietoja. Luettu 12.10.2012.

Nurmi, Jari-Erik 2011. Miksi nuori syrjäytyy? NMI Bulletin, Oppimisvaikeuksien erityislehti No 2/2011.

Paju, Petri & Vehviläinen, Jukka 2001. Valtavirran tuolla puolen. Nuorten yhteiskuntaan kiinnittymisen kitkat 1990-luvulla. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 18. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

- Pulkamo, Hannele 2008. Seikkailukasvatus ja elämyspedagogiikka nuorisotyössä: Vallan väline vai osallisuuden ja sosiaalisen vahvistamisen menetelmä. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä- Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. 2.painos. Helsinki: Hakapaino Oy, 510.
- Ohtonen, Jukka 2009. Nuorten syrjäytymisen taloudellinen mallinnus. Sosiaalikehitys OY. PDF-dokumentti
http://www.sosiaalikehitys.com/uploads/Nuorten_syrjaytymisen_taloudellinen_mallinnus.pdf Päivitetty 17.6.2009. Luettu 10.12.2013.
- Raitasalo, Raimo 1995. Elämänhallinta sosiaalipolitiikan tavoitteena. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia. 1. Helsinki: Kansaneläkelaitos.
- Raunio, Kyösti 2006. Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.
- Riihinen, Olavi 1996. Elämänhallinta-käsitteen erittelyä ja ongelmia. Teoksessa Raitasalo, Raimo (toim.) Elämänhallintaa etsimässä. Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 13. Helsinki: Kansaneläkelaitos. 16-34.
- Ruusuvuori, Johanna & Tiittola, Liisa (toim.) 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Ruusuvuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.) 2010. Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.
- Rönkä, Anna 1999. Sosiaalinen selviytyminen lapsuudesta aikuisuuteen – Ongelmien kasautumisen kolme väylää. Teoksessa Kuorelahti, Matti & Viiranen, Reijo (toim.). Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun – Nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Nuorisosiain neuvottelukunta. NUORAn julkaisuja nro 14. 9-15.
- Saarela, Pekka 2002. Nuorisobarometri 2002. Nuorisosiain neuvottelukunta: Nuora, julkaisuja 24. Jyväskylä: Gummerus.
- Salovaara, Reija (toim.) & Honkonen, Tiina 2008. Tunteella. Tukioppilastoiminnan koulutusmateriaali tunteista ja niiden ilmaisusta. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Simpura, Jussi, Moisio, Pasi, Karvonen, Sakari & Heikkilä, Matti 2008. Uudet ja vanhat sosiaaliset ongelmat. Teoksessa Moisio, Pasi, Karvonen, Sakari, Simpura, Jussi & Heikkilä, Matti (toim.) Suomalaisten hyvinvointi. Helsinki: Stakes, 250-253.
- Sisäasiainministeriö 2011. Uusi ote syrjäytymisen ehkäisyyn ja normaaliolojen häiriötilanteiden hallintaan. WWW-dokumentti.
http://www.intermin.fi/fi/ajankohtaista/uutiset/uutisarkisto/1/0/uusi_ote_syrjaytymisen_ehkaisyyn_ja_normaaliolojen_hairiotilanteiden_hallintaan Päivitetty 16.8.2011. Luettu 6.11.2013.
- Sosiaalibarometri 2001. Ajankohtainen arvio palveluista, palvelujärjestelmän muutoksesta ja kansalaisten hyvinvoinnista. STKL.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2003. Hallinnonalojen välisen syrjäytymistyöryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön työmuistioita. 2003:20. PDF-dokumentti.

<http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/syrjaytymis/loppuraportti.pdf> Päivitetty 17.6.2013. Luettu 12.10.2013.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2006. Sosiaaliturvan suunta 2005-2006. Helsinki: Sosiaali ja terveysministeriön julkaisuja 2006:1. PDF-dokumentti.

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-4072.pdf Päivitetty 16.2.2006. Luettu 20.1.2013.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Koulutukseen hakeutuminen. Verkkojulkaisu, 2010. Helsinki: Tilastokeskus.

Suomen Nuorisokeskukset 2011. WWW-dokumentti.

<http://www.snk.fi/fi/toiminta/sosiaalinen+vahvistaminen/> Ei päivitystietoja. Luettu 18.11.2013.

Suurpää, Leena (toim.) 2009. Nuoria koskeva syrjäytymistieto. Avauksia tietämisen politiikkaan. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 27. PDF-dokumentti.

<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/syrjaytymistieto.pdf> Päivitetty 22.5.2009. Luettu 12.11.2013.

Takala, Mikko 1992. Kouluallergia- Yksilön ja yhteiskunnan ongelma. Tampere. Tampereen Yliopisto.

Törrönen, Maritta & Vornanen, Riitta 2002. Emotionaalinen huono-osaisuus peruskoululaisten korostamana syrjäytymisenä. Nuorisotutkimus 4/2002. PDF-dokumentti. https://tuhat.halvi.helsinki.fi/portal/files/23179590/mt._emotionaalinen_huono_osaisuus.pdf Päivitetty 15.11.2011. Luettu 11.3.2012.

Vartiainen, Sini 2008. Eväitä elämänhallintaan. Tapaustutkimus Ilmaisuu-Startin nuorista. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityönlaitos. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/80443/gradu03434.pdf?sequence=1> Päivitetty 10.12.2008. Luettu 9.9.2013.

Villa Elba 2012. Rückewind-diaesittely.

Vilppola, Tuomo 1999. Reaalipedagogiikan mahdollisuudet koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisemisessä peruskoulun ja toisen asteen nivelvaiheessa. Teoksessa Kuorelahti, Matti & Viiranen, Reijo (toim.). Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun – Nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Nuorisoasiain neuvottelukunta. NUORAn julkaisuja nro 14. 73-85.

Vähätalo, Kari 1998. Työttömyys ja suomalaisten yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus.

Ylänen, Tiina 1997. Koulu ja syrjäytyminen - Kuraattorien näkemyksiä. Nuorisotyöntutkielma. Tampere: Tampereen Yliopisto. PDF-dokumentti
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/muut_tutkimukset/Koulu_ja_syrjytyminen.pdf Ei päivitystietoja. Luettu 13.11.2012.

Youth in Action 2013. Cimo. WWW-dokumentti. <http://www.cimo.fi/youth-in-action>
Ei päivitystietoja. Luettu 10.10.2013.

Katkelmä analyysirungosta

Haastateltavat	H1	H2	H3	H4	Saman- kaltaisuudet/ Eroavaisuudet
- Ikä projektiin osallistuttaessa - vuosi - kohtamaa	18v. 2010 Iso-Britannia	21v. 2011 Bulgaria	19v. 2008 Ranska	28 v. 2009 Ranska	
Elämäntilanne ennen projektia -koulu/työ	Koulu keskeytynyt. <i>”Kolme vuotta mä sitä kävin mutta vuoden mä olin kirjoilla.”</i>	Koulu keskeytynyt. <i>”No se jäi sitte kesken.---Eei oikee tuntunukkaa omalta alalta.”</i>	Koulu keskeytynyt <i>”Mä olin lukiossa, mutta ei se ollu oikee...Ei siitä tullu oikee mitää.”</i>	Kouluja suoritettu, <i>”Peruskoulun jälkeen mä menin ammatitopistoon – sitte mä tein siivouspuolella 2-3-vuotta töitä -- mä jouduin leikkauskierteseen ja mä olin sairaslomalla ja eläkkeellä.—sit kela pakotti hakemaan uudelleen.”</i>	Koulupuudokkuus

Haastattelurunko

Mitkä tekijät saivat sinut lähtemään mukaan Rückenwind-projektiin?

- Kuvaile elämäntilannettasi ennen Rückenwindiä:
 - Koulu/työhistoria
 - Perhetausta
 - Kaverit/vapaa-aika/harrastukset
 - Koitko tarvitsevasi tukea jollakin elämän alueella? Millä alueella ja miksi?
- Miten päädyit Myötätuuleen, keneltä kuulit yms?
- Mikä sai sinut lähtemään mukaan Rückenwind-projektiin?
- Mitä odotuksia sinulla oli projektista?
- Oletko ennen ollut ulkomailla?

Minkälaisia merkityksiä annat projektiin osallistumiselle?

- Rückenwindin aikana:
 - Missä projekti toteutettiin ja mitä sen aikana tehtiin?
 - Miltä työnteko ja erilaiset rutiinit tuntuivat vaihdon aikana?
 - Miten itse suhtauduit projektiin?
 - Millainen merkitys muilla nuorilla oli projektissa? Entä projektin ohjaajilla?
 - Saitko projektin aikana riittävästi tukea? Millaista tukea ja missä tilanteissa?
 - Onnistumisen/turhautumisen kokemukset?
- Rückenwindin jälkeen:
 - Vastasiko projekti odotuksiasi? Miksi/Miksi ei?
 - Vahvistiko projekti itsetuntoasi ja uskoasi omiin kykyihisi selvitä elämässä? Millä tavoin?
 - Löysitkö projektin kautta uusia mielenkiinnonkohteita, millaisia?
 - Löysitkö itsestäsi uusia vahvuuksia, millaisia? Mitä uutta opit?
 - Saitko projektista uusia ajatuksia siitä, mitä voisit tulevaisuudessa tehdä/toteuttaa?

➤ Mieleenpainuvien kokemus projektista?

- Alensiko projekti kynnystä lähteä uudelleen ulkomaille tai innosti siihen?
- Lähtisitkö uudelleen ulkomaille samankaltaiseen projektiin (vapaaehtoistyö)?
- Suositteletko projektia muille samanlaisissa elämäntilanteissa oleville nuorille?
- Minne jatkoit Rückenwindin jälkeen?
- Elämäntilanteesi nyt?